

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT BÖLÜMÜ

YATIRIMLARIN FİNANSMANINDA MERKEZ
BANKASININ ROLÜ VE ORTA VADELİ
KREDİ UYGULAMASI

Master Tezi

Tez Danışmanı: Doç.Dr. Ertan OKTAY

T.C.
Yükseköğretim Kurulu
Dokümantasyon Merkezi

Tahir ALPAR

ANKARA
1986

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

YATIRIM VE FİNANSMAN

I.1. Yatırımlar ve Ekonomik Gelişme Arasındaki İlişki.....	3
I.2. Yatırımların Finansman Kaynakları.....	4
I.3. Türkiye'de Finansman Kesimindeki Gelişmeler.	6
I.4. Orta Vadeli Kredi Uygulamasının Yerleştirilmesine İlişkin Çalışmalar.....	9

İKİNCİ BÖLÜM

PARA POLİTİKASININ YATIRIMLARA ETKİSİ VE MERKEZ BANKASININ ROLÜ

II.1. Devletin Genel İktisat Politikası.....	11
II.2. Merkez Bankası ve Para Politikası.....	12
II.3. Merkez Bankasının Para Politikası Araçları..	13
3.1. Açık Piyasa İşlemleri.....	13
3.2. Reeskont Oranlarının Değiştirilmesi....	15
3.3. Bankalar Karşılık Oranlarının Değiştirilmesi.....	16
3.4. Banka Faizlerine Taban ve Tavan Konulması.....	17
3.5. Kredilerin Selektif Olarak Kontrolü....	18
3.6. Kredi Tavanlarının Saptanması.....	19

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

REESKONT POLİTİKASI

III.1. Merkez Bankalarının Reeskont Politikası.....	21
III.2. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının Senet ve Vesikaları Reeskonta ve Avansa Kabulü....	22

III.3. Merkez Bankası Kredileri.....	25
3.1. Kısa Vadeli Reeskont Kredileri.....	26
3.2. Orta Vadeli Reeskont Kredileri.....	27
3.3. Tahvil Üzerine Avans.....	28
3.4. Altın ve Döviz Karşılığı Avans.....	29
3.5. Hazineye Kısa Vadeli Avans.....	30
3.6. Kamu Kuruluşlarına Verilen Krediler....	30

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM ORTA VADELİ KREDİLER

IV.1. Genel Olarak Kredi.....	32
IV.2. Orta Vadeli Kredilerin Özellikleri.....	34
2.1. Konu.....	34
2.2. Vade.....	35
2.3. Kredi Tutarı.....	36
2.4. Kullandırma ve Geri Ödeme (İtfa) Usulü.	36
2.5. Teminat.....	37
2.6. Faiz.....	38
2.7. Kredi Sözleşmesine Koruyucu	39
2.8. Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi...	39
IV.3. Orta Vadeli Kredilerin Kullanılış Alanları..	40
IV.4. Beş Yıllık Kalkınma Planlarında Genel Kredi Politikası ve Orta Vadeli Krediler.....	41
IV.5. Orta Vadeli Kredi Uygulaması İçin Yapılan Düzenlemeler ve Mevzuat Değişiklikleri.....	47
5.1. Faiz Farkı İadesi ve Kaynak Kullanımı Destekleme Primi.....	48
5.2. Faiz Farklılaştırılması.....	56
5.3. Zorunlu Orta Vadeli Kredi Oranı.....	60
5.4. Orta Vadeli Kredilerde Kullanılan Mev- duat İçin Munzam Karşılık İstisnası....	62
5.5. Vergi Resim ve Harç İstisnası.....	65
5.6. T.C. Merkez Bankasının Orta Vadeli Se- netleri Reeskonta Kabul Etmesi.....	70

BEŞİNCİ BÖLÜM
T.C.MERKEZ BANKASININ ORTA VADELİ
KREDİ UYGULAMASI

V.1. Orta Vadeli Kredi Uygulamasının Esasları.....	71
1.1. Kredinin Konusu ve Kullanım Alanı.....	71
1.2. Avansa Kabul Edilebilecek Senetler.....	72
1.3. Orta Vadeli Senetlerde Aranacak Özel- likler.....	72
1.4. Özkaynak Oranları.....	73
1.5. Kredi Oranları.....	73
1.6. Yatırım Tutarı.....	75
1.7. Yatırıma Başlama Oranları.....	75
1.8. Banka Limitleri.....	75
1.9. Bankaların Başvurusu.....	76
1.10. Kredi Talebinin İncelenmesi.....	77
1.11. Kredinin Kullanılması.....	77
1.12. Senetlerdeki Tutar ve Vadeler.....	79
1.13. Kredinin Denetimi.....	79
V.2. Revize Edilen Projeler İçin Kredi Uygulaması	79
V.3. İşletme Kredisi Uygulaması.....	80
V.4. Yatırım Malları İmalatçı Satıcı Kredisi Uy- gulaması.....	81
4.1. Kredinin Konusu ve Kapsamı.....	81
4.2. Düzenlenecek Senetler.....	81
4.3. Verilebilecek Kredi Miktarı.....	82
4.4. Yeterlilik Belgesi.....	82
4.5. Kredinin Tahsis Edilmesi.....	82
4.6. Faiz Oranı.....	83
V.5. Kalkınma ve Yatırım Bankaları İçin Revize Yatırım Kredisi ve Özel İşletme Kredisi Uy- gulaması.....	83
5.1. Revize Yatırım Kredisi.....	83
5.2. Özel İşletme Kredisi.....	84

V.6. Özel Orta Vadeli Sınai Yatırım Kredisi Uygulaması.....	85
V.7. Orta Vadeli Zirai Kredi Uygulaması.....	86
V.8. Yatırım Konusunun Devri ile İlgili Hususlar.	87
V.9. Teşvik Uygulamaları ile İlgili Belgeler.....	87
- EK.....	89
- SONUÇ.....	97
- TABLOLAR.....	102
- YARARLANILAN KAYNAKLAR.....	109

TABLÖLAR

<u>Tablo No</u>	<u>Başlık</u>	<u>Sayfa No</u>
I	T.C. Merkez Bankası Banka Meclisince Tahsis Edilen Orta Vadeli Kredi Limiti.....	102
II	T.C. Merkez Bankasınca Verilen Orta Vadeli Kredilerin Sektörler İtibariyle Dağılımı.....	103
III	T.C. Merkez Bankasınca Verilen Orta Vadeli Kredilerin Kredi Türlerine Göre Dağılımı.....	104
IV	T.C. Merkez Bankasınca Verilen Orta Vadeli Kredilerin Bankalar İtibariyle Dağılımı.....	105
V	T.C. Merkez Bankasınca Verilen Orta Vadeli Kredilerin Yıllar İtibariyle Dağılımı.	106
VI	T.C. Merkez Bankasınca Verilen Orta Vadeli Kredilere Ait Reeskont Faiz Oranları..	107

GİRİŞ

Birinci dünya savaşından sonra, yakılmış yıkılmış yerlerin, hasara uğramış sinai tesislerin onarılması veya yeniden kurulması orta vadeli kredi ihtiyacını doğurmuş, ikinci dünya savaşı sonrasında bu ihtiyaç daha çok hissedilmiştir. Az gelişmiş ülkelerde işsizliğe süratle çare bulunması ve fert başına düşen milli gelirin arttırılması amacıyla gerek sanayi, gerekse tarım alanında üretimi arttırmak için kısa zamanda sonuç veren yatırımların yapılması zorunlu olmuş ve bu tür yatırımların finansmanı orta vadeli krediye duyulan ihtiyacı artırmıştır.

Ülkemizde de Cumhuriyetin ilanı ile sanayileşmeye verilen önem artmış, ilk yıllar özel kesim ağırlıklı olarak başlatılan çabalar daha sonra girişimci noksanlığı, organizasyon yokluğu ve alt yapı yetersizliği nedeniyle devlet eliyle sürdürülmüştür. 1960'lı yıllara gelindiğinde özel kesimin ağırlığı artarak hissedilmeye başlanmış ve bu tarihten itibaren özel kesim yatırımları için yeterli ve uygun nitelikte finansman kaynağı bulunması en büyük sorun olmuş, bu sorun Merkez Bankası kaynaklarının ticari bankalar aracılığı ile özel sektöre aktarılması suretiyle çözümlenmeye çalışılmıştır.

Özel kesim yatırımlarında Merkez Bankası kaynaklarının bir finansman aracı olarak düşünülmesi bu çalışmanın ana temasını oluşturmuş, bankanın orta vadeli kredi uygulaması ve uygulamadaki gelişmeler teorik olarak incelenmiştir.

Çalışmamın ilk bölümünde yatırımlarla ekonomik gelişme arasındaki ilişki ve yatırımların finansman kaynakları, ikinci ve üçüncü bölümlerinde ise Devletin Merkez Bankası aracılığı ile ekonomiye ve yatırımlara etkisi başka bir deyişle yatırımları yönlendirişi anlatılmaya çalışılmıştır.

Çalışmamın dördüncü ve beşinci bölümlerinde ise orta vadeli kredi uygulaması önce genel bir yaklaşımla, daha sonra da Merkez Bankasının ülkemizde uyguladığı biçimiyle dile getirilmiştir.

Araştırmamın yürütülmesinde ve sonuçlandırılabilmesinde yakın ilgi, eleştiri ve desteğiyle bana yol gösteren, Hocam ve Danışmanım Doç. Dr. Ertan Oktay'a teşekkür ederim.

BİRİNCİ BÖLÜM

I. BÖLÜM

YATIRIM VE FİNANSMAN

I.1. Yatırımlar ve Ekonomik Gelişme Arasındaki İlişki

Ülke ekonomisinde istihdam ve gelir yaratan faktörlerden en önemlisi yatırım harcamalarıdır. Yatırım harcamaları, milli gelir içerisinde dinamik faktör rolü oynar ve ekonomik dengeyi bir durumdan diğer duruma kaydırarak ekonomik gelişmenin temininde stratejik bir önem taşır.

Ekonomik gelişmeyi en genel biçimiyle, ekonominin bir denge düzeyinden başka bir denge düzeyine geçişi şeklinde tanımlarsak, bu denge değişimi yeniden üretime ayrılabilen kaynakların miktarına yani yatırım miktarına ve bunların kullanım biçimine bağlı bir süreç olarak karşımıza çıkar.

Yatırımlar bu denge değişimini nasıl yaratmaktadır? Bilindiği gibi her yatırım doğduğu yerden başlayıp etrafına derece derece yayılan bir harcama ve gelir akımına yol açar. Önce, o yatırımla doğrudan ilişkisi olanların geliri ve satın alma gücü değişir. Onların tüketim harcamalarıyla gelirin bir kısmı ikinci ve oradan da aynı şekilde üçüncü ve başka halkalara yayılır. Sonuçta, yaratılan gelir toplamı yatırım için harcanan miktarı bir kaç kat faz-

lasıyla aşmış olur. Kısaca, her yeni yatırım bir katsayı ile çarpılmış olarak milli gelir ve istihdamı çoğaltmış olur.

Görüldüğü gibi yapılan yatırımların başarılı olması, ekonomik gelişmenin gerçekleştirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. ancak, ekonomik gelişmenin başarısı ve istenen amaca ulaşılması sadece yatırım hacmine bağlı bir olay değil belkide yatırım hacminden daha çok, yatırım tercihlerine ve yatırımların dağılımına bağlı bir durumdur. Çünkü aynı yatırım hacmi ile farklı ekonomik gelişmeler elde etmek daima mümkün olabilmektedir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde yatırımlara tahsis edilecek kaynaklar çok sınırlı olduğu için yatırımlar arasında tercih yapmak ve bazılarına öncelik vermek bu ülkeler açısından büyük önem taşımaktadır.

I.2. Yatırımların Finansman Kaynakları

Yatırımların zamanında ve başarı ile sonuçlandırılabilmesi geniş ölçüde finansmanın teminine bağlı bulunmaktadır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde, ülke ekonomisinin kalkınmasına hizmet edecek bir çok proje uygun finansman imkanı sağlanamadığından gerçekleşmemekte veya yeterli olmayan fonlarla yürütülmeye çalışılmakta ya da uygun olmayan finansman şartlarıyla başbaşa bırakılmaktadır.

Bir yatırımın proje tutarı, sabit kıymet yatırımları ile işletme sermayesi toplamından oluşur. Projenin yatırım

tutarı hesaplandıktan sonra yapılması gereken en önemli konu projenin finansman ve harcama planlarının hazırlanması olmaktadır.

Yatırımların finansman kaynakları, özkaynaklar ve yabancı kaynaklar olmak üzere ikiye ayrılır. Öz kaynaklar, firmaların kendi iç bünyelerinde oluşan fonlardan temin edilir. Yabancı kaynaklar ise, firmanın kendi bünyesi dışında oluşan fonlardan sağlanır.

Yatırımın finansmanında kullanılan özkaynaklar; mevcut sermaye, ihtiyatlar, karşılıklar, birikmiş amortismanlar ve dağıtılmamış kârlardan oluşmaktadır. Bu kaynaklardan ihtiyatlar, karşılıklar, birikmiş amortismanlar ve dağıtılmamış kârlar firmanın "otofinansman" kaynaklarını teşkil eder. Ancak, ofofinansman sistemi sadece kurulmuş ve faaliyet halindeki firmalar için kaynak sağlayabilir. Yeni kurulan ve henüz yatırım halinde bulunan firmaların bu sistemden yararlanmaları mümkün değildir. Bir kaynak olarak ofofinansman ancak geçmiş dönemlerde kâr sağlamış teşebbüsler için önem taşır.

Yatırımların finansmanı için özkaynaklar dışında müracaat edilebilecek yabancı kaynaklar ise; tahvil ihracı, yatırım bankası kredileri, ticari bankaların orta vadeli kredileri, yabancı sermaye ortakların dış ülkelerden sağladıkları orta veya uzun vadeli krediler ve ticari bankaların başlangıçta kısa vadeli olarak açtıkları ve daha sonra orta vadeye dönüşen kredileridir.

I.3. Türkiye'de Finansman Kesimindeki Gelişmeler

Sermaye piyasasının gelişmemiş olduğu ülkemiz mali sistemi, kanunla kurulmuş mecburi ve ihtiyari sigorta kurumları, özel sigorta şirketleri ve kredi kooperatifleri gibi para yaratmayan mali kurumlar bir yana bırakılırsa temelde banka sistemine dayanmaktadır ve Türk Banka sistemi üç grup bankadan oluşmaktadır.

- Kanunla ve özel amaçla kurulmuş bankalar
- Özel ticaret bankaları
- Kalkınma ve yatırım bankaları

Sistemi üç grup banka oluşturmalarına rağmen kalkınma ve yatırım bankaları dışında kalan diğer iki banka grubu arasında kanunla ve özel amaçla kurulmuş bankaların özel amaçlara yönelik faaliyetleri dışında hiç bir fark yoktur ve bu nedenle ülkemiz banka sistemini ticaret bankaları sistemi olarak niteleyebiliriz.

Bir ülkenin banka sistemi ülkenin sosyo-ekonomik yapısının ayrılmaz bir parçasıdır. Bu açıdan bakıldığında, ülkemiz ticaret bankalar sistemi sanayileşmemiş bir ekonomik yapının şartları içerisinde oluşmuş, fonksiyonları eğer men ekonomik faaliyet olan iç ticaret ve ithalat tarafından belirlenmiş, kredileme usulleri bunlara bağlı olarak kısa vadeli kredi usulleriyle sınırlı kalmış bir sistemdir. Yani, kısa vadeli kredileme usulünün sistem içerisinde geleneksel bir hüviyet kazanması ekonomik yapının bir sonucu olmuştur.

Ülkemizde sanayileşme çabaları Cumhuriyetin ilanı ile başlamış ve ilk yıllar özel kesime ağırlık verilmiş fakat sermaye yetersizliği, etkin bir mali organizasyon ve müteşarrişin şebbis yokluğu, piyasanın geniş olmasına rağmen ulaştırma imkânlarının ve gerekli alt yapının bulunmaması ve 1930 ekonomik buhranı nedeniyle daha sonra devlet eliyle sürdürülmüş- tür. 1960'lı yıllara gelinceye değin ülkemizde özel kesim daha çok ticaret alanında faaliyet göstermiş ve buna bağlı olarak bankacılık kesimi de ticaret sisteminin ihtiyaçlarına dönük olan kısa vadeli kredi sistemini işletmiştir. Bu dönemde özel sektörün orta ve uzun vadeli finansman ihtiyaçlarının karşılanabilmesi amacıyla 1950 yılında Türkiye Sınai Kalkınma Bankası kurulmuş ve bu banka aracılığıyla özel sanayi kesiminin orta ve uzun vadeli yatırım ve işletme kredisi ihtiyacı karşılanmaya çalışılmıştır.

1950'li yılların sonlarına doğru ortaya çıkan üretim ve arz darlıkları, ithalat güçlüklerinin neden olduğu fiyat artışları ve bunlara bağlı aşırı fiyat artışlarının 1958 de- valüasyonuyla sonuçlanması ve alınan istikrar tedbirleriyle tüketim malları ithalatının güçleşmesi, buna karşılık önemli bir düzeyde talebin var olması iç ticarete oluşturan özel birikimin ithalat ikamesine yönelik tüketim malları sanayine akmasına yol açmış ve bu durum yatırım kredisi talebinin boyutlarını genişletmiştir.

Artan yatırım kredisi talepleri 1960'lı yılların ilk dönemlerinde altı bankanın iştirakiyle 1963 yılında kurulmuş olan Sınai Yatırım ve Kredi Bankası aracılığı ile ve ticaret bankalarından aktarılan kısa vadeli ticari kredilerin vadelerinin bir kaç kez uzatılmasıyla çözümlenmeye çalışılmış ancak, ikinci planla birlikte Sanayiye ağırlık verilmesiyle endüstrileşmenin hızlanması, özel kesimin sanayideki yatırım payının yükselmesi, sanayide uluslararası rekabete açık bir yapı yaratma ilkesi karşısında ölçeklerin büyümesi, tüketim malları sanayiinden giderek ara ve yatırım malları sanayiine geçilmesi orta ve uzun vadeli finansman ihtiyaçlarının artmasına yol açmış ve para-banka sistemi kaynaklarının paylaşımı yönünden özel kesim içinde sanayi-ticaret kesimi çekişmesine varan boyutlara ulaşmıştır.

Sanayi sektörünün artan orta ve uzun vadeli finansman ihtiyacını mevcut olan iki yatırım bankasından ve ticaret bankaları sisteminden yeterli ölçüde karşılayamaması ve etkin bir sermaye piyasasının bulunmayışı sorunun devlet müdahalesiyle çözümünü gerekli kılmış ve 1970 yılında yürürlüğe konulan 1211 sayılı T.C. Merkez Bankası Kanunu ile banka plasmanlarının dağılımının düzenlenmesinde Merkez Bankasına geniş yetki olanakları verilmiş ve bu tarihten itibaren Bankaya orta vadeli senetleri reeskonta ve avansa kabul etme imkanı tanınmıştır.

I.4. Orta Vadeli Kredi Uygulamasının Yerleştirilmesine İlişkin Çalışmalar

1970 yılında yürürlüğe giren 1211 sayılı T.C. Merkez Bankası Kanunu ile ülkemizde ticaret bankalarının orta vadeli kredi uygulamasına geçişi resmen başlatılmış olmaktadır. Bu tarihe kadar özel kesimin orta ve uzun vadeli finansman ihtiyaçları, 1950 yılında kurulan Türkiye Sınai Kalkınma Bankası ve 1963 yılında kurulan Sınai Yatırım ve Kredi Bankası aracılığı ile çözümlenmeye çalışılmış ancak bu çabalarla istenen amaca ulaşılamamış ve sanayileşme iddiası ve özlemi içerisinde olan ülkemiz uzun yıllar özel sektör yatırımlarını finanse edecek kaynaklardan yoksun bir ülke durumunda kalmıştır.

Ülkemizde düşük faizli ve etkin bir orta vadeli kredi uygulaması ilk kez 28.7.1967 tarihli ve 933 sayılı "Kalkınma Planının Uygulanması Esaslarına Dair" Kanun ile başlamıştır. Bu kanun devlet bütçesine her yıl tahsisat konulmasını ve bu paranın beş yıllık kalkınma planlarının istediği alanlara yatırım yapan müteşebbislere uygun şartlarla ikraz edilmesi imkanını getiriyordu. Bu imkandan yararlanacak projeleri inceleyip tesbit etmek, formaliteleri basitleştirmek ve işin yönetimini tek elde toplamak amacıyla Devlet Planlama Teşkilatı nezdinde merkezi bir ünite kurulmasını öngörüyor ve yatırımların teşviki ile ilgili çeşitli kanunlarda yer almış bulunan hükümlerle ilgili uygulamanın

yürütölmesini bu üniteye bırakıyordu. Bu kanun, getirdiği aşırı mali yükler ve ortaya çıkan hukuksal sorunlar nedeniyle Anayasa Mahkemesince iptal edilmiştir. Ancak, söz konusu uygulamanın getirmiş olduğu bu yeni anlayış sorunun çözümünü de beraber getirmiş ve T.C. Merkez Bankası Kanununda değişiklik yapılarak Bankaya, özel sektörün yapacağı yatırımların ve işletme sermayesi ihtiyacının karşılanması amacıyla bankalar tarafından tevdi edilecek ve vadelerine beş yıl kalmış senetleri reeskonta ve avansa kabul etmesi imkanı sağlanmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

II. BÖLÜM

PARA POLİTİKASININ YATIRIMLARA ETKESİ VE MERKEZ BANKASININ ROLÜ

II.1. Devletin Genel İktisat Politikası

İktisat politikasını, devletin belirli ekonomik amaçlara ulaşmak için kararlar alması ve bu kararları uygulaması olarak tanımlarsak. Öncelikle amaçların ne olduğu, daha sonra da bu amaçlara ulaşabilmek için kullanılan araçlar önem kazanır. Günümüz devletinde amaçlar o denli gelişmiş ve çoğalmıştır ki, bunları tek tek belirlemek büyük güçlük arzeder. Ancak, planlanan amaçlar ne olursa olsun bunlara ulaşabilmek için seçilen araçlar; doğrudan müdahaleler kamu iktisadi kuruluşlarının faaliyetleri, maliye politikası ve para politikası olarak dört ana grupta toplayabiliriz.

Devlet planlamış olduğu amaçlara ulaşabilmek için belirlenen bu araçlardan yararlanır ve ekonomi içinde gelirin kısa süreli dengesini etkileyerek planlanan hedefleri gerçekleştirme imkanına sahip olur. Konumuz gereği biz bu araçların üçünü göz ardı edeceğiz ve sadece para politikası uygulamasının etkileri üzerinde duracağız.

Para politikası araçları, paranın kendisine sıkı sıkıya bağlı olan ve dolaylı veya dolaysız olarak ekonominin reel yapısını etkileyen araçlardır. Ayrıca, para politikası araçları belirli bir dönemde ekonomik konjoktüre bağlı olarak sık sık ve çeşitli yönlerde kullanılabildiği için kullanım imkanı kolay olan araçlardır.

Para politikası araçlarını uygulamaya koyan merciler, hükümet, maliye bakanlığı ve merkez bankası gibi yetkili otoriterlerdir. Ancak, yerleşmiş bir teamül olarak bu araçları yürütme ve uygulama yetkisi merkez bankasına verilmiştir.

II.2. Merkez Bankası ve Para Politikası

Para politikası en geniş anlamıyla, mevcut şartlara göre ekonominin likiditesini (harcama potansiyelini) artırmak veya azaltmak demektir(1). Ekonominin likiditesinin değiştirilmesi, ya para hacminin değiştirilmesi suretiyle ya da paranın tedavül süratinin değiştirilmesiyle gerçekleştirilir.

Ülke yöneticileri istedikleri sonuca merkez bankaları kanalıyla uygulamaya koydukları para ve kredi politikasıyla ulaşabilirler. Bankalar parasal ihtiyaçlarını karşılamak için merkez bankasına başvurmak zorundadırlar, dolayısıyla da merkez bankası elinde bulundurduğu para politikası yöne-

(1) AREN, Sadun: İstihdam Para ve İktisadi Politika Ankara, 1975. S.219.

tim araçları ile bankaların likiditesine tesir ederek para ve kredi politikasını genel ekonominin ihtiyacına uygun bir şekilde yürütür. Çünkü, her merkez bankasının temel fonksiyonu ekonominin para ve kredi arzını kontrol etmektir.(2)

II.3. Merkez Bankasının Para Politikası Araçları

Merkez bankası para ve kredi hacmini ülkede uygulanmakta olan iktisat politikasının amaçlarına ve piyasanın şartlarına göre ayarlamak için şu araçlardan yararlanır.

- 1- Açık piyasa işlemleri
- 2- Reeskont oranlarının değiştirilmesi
- 3- Bankalar karşılık oranlarının değiştirilmesi
- 4- Banka faizlerine taban ve tavan konulması
- 5- Kredilerin selektif olarak kontrolü
- 6- Kredi tavanlarının saptanması

II.3.1. Açık Piyasa İşlemleri

Merkez bankalarının para piyasasındaki istikrarı sağlamak için kullandığı araçlardan birisi açık piyasa işlemleridir. Merkez bankaları bu araçla piyasadaki para miktarını ekonomik durumun şartlarına uygun olarak düzenleyebilirler.

Para ve kredi darlığının mevcut olduğu bir durumda, iktisadi faaliyetler durgunlaşır, yatırımlar kısılır, tüketim harcamaları azalır ve istihdam seviyesi düşer. İşte

(2) SAMUELSON, Paul A. : İktisat (Çev. Yorgi Demirgil) Ankara, 1965, S. 346.

böyle bir durumda Merkez bankası açık piyasa işlemlerine başvurarak "hazine bonosu, altın, döviz ve tahvil satın alarak" piyasaya para çıkarır. Bu uygulama; tüketim eğiliminin ve dolayısıyla talebin artmasına sebep olur, fiyatlar yükselir tasarruf eğilimi ve banka mevduatları artar, faiz oranları düşer, banka kredileri çoğalır ve iş hacmi genişler dolayısıyla da genel gelir seviyesi yükselir. Aksi bir durumda ise, merkez bankasının piyasa hazine bonusu, altın, döviz ve tahvil sunumu söz konusu olur. Bu durumda, piyasa mekanizması tersine çalışarak ekonomide daralmaya ve genel gelir seviyesinde düşmeye yol açar.

Ülkemizde, T.C. Merkez Bankası Kanununun 52. maddesi(3) ile Bankaya para arzını ve ekonominin likiditesini "açık piyasa işlemleri ile" düzenleme yetkisi verilmiştir. Açık piyasa işlemleri uygulamasının ekonomiye kazandırılmasından önce Merkez Bankası'nın tedavül miktarının ayarlanmasında kullandığı vasıtalar iskonto faizi politikası ve reeskont muameleleridir.(4) Ancak bu araçlar ağır işlediği, piyasaya acil olarak müdahale edilebilmesini ve kısa sürede istenilen sonucun alınabilmesini engellediği için yetersiz kalmış ve günün şartlarına uyulabilmesi amacıyla açık piyasa işlemlerine Banka kanununda yer verilmiştir.

(3) Açık piyasa işlemleri uygulaması ülkemizde ilk kez 1211 sayılı T.C. Merkez Bankası Kanunu ile başlatılmıştır ve söz konusu kanunun getirdiği en önemli yeniliklerden birisidir. Uygulamanın kapsamı da sonra 3098 sayılı kanunla genişletilmiştir.

(4) KURT, İbrahim- GÜNAL, Vural-TUĞÇETİN, Talat : T.C. Merkez Bankası Kanunu Şerhi ve Yabancı Mevzuat ve Uygulama. Ankara, 1977, S. 261.

II.3.2. Reeskont Oranlarının Değiştirilmesi.

İskonto oranını değiştirmek suretiyle kredinin kontrolü ilk kez İngilteredeki 1836-37 para bunalımından sonra uygulamaya konulmuştur ve bu uygulama ile ticaret bankalarının müşterilerine açtıkları kredi hacimleri üzerinde etki yaratılmıştır.

İskonto politikası, merkez bankasının mükerrer iskonto şartlarını değiştirmek suretiyle kredi talebini etkileyen bir vasıtaadır. (5) Tanımı biraz daha genişletir ve genelleştirirsek, iskonto haddi politikası; piyasanın belirli kısa süreli senetlerinin iskontosu veya teminata kabulü yolu ile merkez bankası kredilerinden yararlanılması için konulan şart ve esasların yeniden düzenlenmesidir. (6)

Bilindiği gibi, merkez bankalarının klasik görevlerinden en önemlisi son ikraz müessesesi olmasıdır. İşte banka bu klasik görev kapsamı içerisinde para politikasını tatbik ederken reeskont politikasını bir araç olarak kullanabilir. Ülkenin ekonomik koşullarını dikkate alarak enflasyonit eğilimin hissedildiği dönemlerde iskonto oranlarını yükselterek bankaların reeskont limitlerini kısar ya da kullanma koşullarını ağırlaştırır veya deflasyon dönemlerinde iskonto oranlarını düşürerek bankaların reeskont limitlerini artırır. ya da kullanım koşullarını hafifletir ekonominin canlanmasını temin eder.

(5) ZARAKOLU, Avni İktisat İlminin Temel İlkeleri Cilt-2 Ankara, 1970 S.59

(6) ALPTÜRK, Nevzat: Merkez Bankacılığı Ankar-1972, S.47.

T.C. Merkez Bankası Kanununun (7) 45,46,47 ve 48. maddeleri Bankanın bankalarla olan kredi münasebetlerini, reeskont ve avans muamelelerini düzenlemiştir.

II.3.3. Bankalar Karşılık Oranlarının Değiştirilmesi

Bankalar, taahhütlerini ve mevduat sahiplerinin bankalardan çekecekleri mevduatlarını karşılamak amacıyla mevduat sahiplerinden topladıkları fonların belirli bir yüzdesini Likit olarak kasalarında bulundurmak zorundadırlar. İşte bu karşılık nisbetini azaltmak veya artırmak suretiyle bankaların para yaratma imkanları genişletilip daraltılabilir.

Merkez bankasının asgari nakit ihtiyat oranını yükseltmesi, bankaların kabul ettikleri mevduatlarına karşılık muhafaza zorunda bulundukları nakit miktarını artıracığından kredi verebilecekleri fonları daraltır. Merkez bankasının asgari nakit ihtiyat oranını düşürmesi, bankaların muhafaza zorunda bulundukları nakit ihtiyat miktarını azaltacağından kredi verebilecekleri fonları genişletir.

Kanuni karşılıklar nisbeti geleneksel olarak ilk önce İngiltere'de uygulama sahası bulmuştur ancak, tesbit edilen nisbetler üzerinden tesis edilecek rezerv para miktarlarının merkez bankalarında belirli bir hesapta bulundurulması zorunluluğu Amerika Birleşik Devletlerinde 1933 yılında yürürlüğe

(7) 1211 sayılı T.C. Merkez Bankası Kanunu ve 3098 sayılı Kanunla yapılan değişiklikler.

konulmuştur.(8) Ülkemizde ise, ilk genel prensip 1933 yılında kabul olunan Mevduatı Koruma Kanununda vaz edilmiş olup(9) kanuni mecburiyet olarak uygulamasına ise 1958 tarih ve 7128 sayılı Bankalar kanunu(10) ile başlanmıştır.

Bugünkü uygulama ise 1211 sayılı T.C. Merkez Bankası Kanunu ile yürürlüğe girmiş bilahare 3098 sayılı kanunla şekil değişikliğine uğramıştır. Söz konusu kanunun 40. maddesinin II-a fıkrasında "Bankaların taahhütlerine karşı bulunduracakları umumi dispoñibilitenin nitelik ve oranı gerektiğinde Bankaca tesbit edilir. Bankalar umumi dispoñibiliteden başka, banka nezdinde açılacak hususi bloke birer hesapta nakden munzam karşılık tesis etmekle mükülleftirler". denilmektedir.

II.3.4. Banka Faizlerine Taban ve Tavan Konulması

Parasal araçların en sık kullanılanlarından biriside faiz oranlarının ayarlanmasıdır. Faiz oranları gelişmiş ülkelerde ödünç verilebilir fonların arz ve talebine bağlı olarak değiştiği halde gelişmekte olan ülkelerde bu oranlar genellikle merkez bankaları tarafından tesbit edilir ve onun kontrolü altındadır. Bu tesbit işlemi kredilerle ilgili faiz hadleri yanında, bankaların mevduata verecekleri faiz oranlarının tesbitinide kapsamaktadır. Ancak, bu politik aracın

(8) ALPTÜRK, Nevzat: a.g.e., S. 62.

(9) KURT, İ-GÜNAL, V-TUĞÇETİN, T: a.g.e., S. 165.

(10) KURT, İ-GÜNAL, V-TUĞÇETİN, T: a.g.e., S. 166.

uygulamasında bankalara belirli bir esneklik sağlayabilmek açısından faiz oranlarının çıkabileceği ve düşebileceği belirli bir maksimum ve minimum seviye "faiz tavan ve tabanı" tesbit edilir ve bu iki nokta arasında ekonominin gidişine göre bankalara davranış serbestisi sağlanmış olur.

Ülkemizde ilk kez 1211 sayılı kanunun 40. maddesinin II-b fıkrası ile Merkez Bankası'na faiz oranlarını ayarlama konusunda yetki verilmiş olup kanun gerekçesinde bu yetkinin verilme nedeni "Bankanın para ve kredi alanındaki sorumluluk ve yetkilerini artırmak, para ve kredi politikasının uygulama ve kontrolünde, değişik merci ve kuruluşların elindeki yetki ve sorumlulukları bir elde toplamak ve bu suretle para-kredi konusunda gerekli tedbirlerin süratle alınmasını temin etmektir" (11) şeklinde ifade edilmiştir.

II.3.5. Kredilerin Selektif Olarak Kontrolü

Kredilerin selektif olarak kontrolünden amaç, bankaların kaynaklarının ekonominin çeşitli sektörleri arasında ekonominin gereklerine göre dağıtmaktır. Bu uygulamanın hareket noktası, hangi sektörün teşvikinin ve korunmasının ülkenin ekonomik yararları bakımından daha uygun olacağının belirlenmesine ve o sektöre öncelik verilmesine dayanır.

Selektif kredi politikasının etkin olarak izlenebilmesi dağıtılacak fonlara kaynak bulunmasına bağlıdır. Bu

(11) KURT, İ. VURAL, G. TUĞÇETİN, T.: a.g.e., S. 185.

nedenle de yeterli, düzenli ve sürekli bir kaynak yaratımı için tasarrufların mali sektör dışına sızmasını önlemek gerekir.

Ülkemizde selektif kredi politikası uygulamasının başlangıcı oldukça eskidir. Ancak, bu politikanın etkin bir şekilde uygulanması gereği kalkınma planları ve yıllık programlarla seçilen sektörlerin finansmanından kaynaklanmıştır. Söz konusu aracın uygulanmasında kullanılacak fon için ise T.C. Merkez Bankasında toplanan mevduat munzam karşılıklardan ve banka kredilerinde zorunlu bileşim oranları tesbitinden yararlanılmaktadır.

Mevduat munzam karşılıklarından kaynak aktarımı uygulaması kamu kesimi ve tarım kesiminin finansmanı için söz konusu olmakta, banka kredilerinde zorunlu bileşim oranları tesbiti ise orta vadeli kredi oranı ve dış satım kredisi oranının tesbiti şeklinde uygulanmaktadır. Bahis konusu uygulamalar için, T.C. Merkez Bankasına 1211 sayılı Kanunun 4-a ve 40-c maddeleri ile yetki verilmiştir. (12)

II-3.6. Kredi Tavanlarının Saptanması

Kredilerin sınırlandırılması, bankaların kredi yaratmalarını etkileyen bir para politikası aracıdır ve özellikle

(12) 1211 sayılı T.C. Merkez Bankası Kanununun (3098 sayılı Kanunla değiştirilmiştir) konuyla ilgili maddeleri şöyledir 4-a) Para ve kredi politikasını, kalkınma planları ve yıllık programlara uygun bir tarzda yürütmek 40-c) Banka kalkınma planları ve yıllık programların hedeflerine uygun olarak banka plasmanları üzerinde nitelik ve nicelik bakımından tanzim tedbirleri ittihaz eder ve umumi kredi hacmi ile umumi kredi hacmi içinde muhtelif kredi nevilerinin sektörler ve mevzular itibariyle dağılımını ayarlar.

ekonomide enflasyonun yükseldiği, emisyonun istenmeyen boyutlara ulaştığı dönemlerde etkin olarak kullanılan ve kesin sonuçlar elde edilmesini sağlayan bir araçtır.

Enflasyonist dönemlerde piyasadaki para hacmi olağan üstü miktarlara ulaşmıştır, işte böyle bir durumda para hacminin daraltılması ya da sabit tutulması büyük önem arzeder. Artan emisyonun daraltılması ya da sabit tutulması için para yaratma müesseseleri olan bankaların kredilerine limit getirilir veya dondurulur. Yani "kredi tavanı" politikası uygulanır.

Ülkemizde kredi tavanı uygulaması ilk defa 4 Ağustos 1958 Stabilizasyonunda tatbik edilmiştir. Bu uygulamaya göre, faiz hadlerinde hiçbir değişiklik yapılmadan, banka kredileri yekünü 30 Haziran 1958'de varmış oldukları seviyede dondurulmuştur. (13)

(13) ARFN, Sadun: a.g.e., S. 222.

III. BÖLÜM

REESKONT POLİTİKASI

III.1. Merkez Bankalarının Reeskont Politikası

Reeskont, tekrar iskonto etmek anlamına gelir.(1) kısa bir zaman için nakit paraya ihtiyacı olan ve birinci derecede likit kıymet sayılan kısa vadeli alacaklardan bir kısmını nakde çevirmek isteyen bankalar tarafından, merkez bankasına verilen ticari senetler için tatbik edilen bir işlemdir.

Reeskont işlemleri geleneksel olarak kısa süreli ticari senetler üzerinde yapılmaktadır. Bu işlem merkez bankasına para hacmini daraltma, genişletme ve nihayet ticari bankaların likidite durumlarına tesir etmek imkanı verir. Reeskont politikasının tesiri, diğer para politikası yönetim araçları gibi ticari bankaların kredi arzını sınırlamada değil, reeskont haddi uygulaması ile faiz haddine tesir ederek kredi taleplerini sınırlama şeklinde kendisini gösterir. Merkez bankası kredisini daraltmak istediği zaman reeskont haddini yükseltir, diğer reeskont şartlarını güçleştirir, böylece bankaların reeskonta arzettikleri senet

(1) ERDEM,Turgut: Bankacılık Temel Bilgileri, Ankara, 1970, S. 170.

miktarı azalır. Merkez bankası kredisini genişletmek istediği zaman reeskont haddini düşürür, diğer reeskont şartlarını kolaylaştırır, böylece bankaların reeskonta arzettikleri senet miktarı çoğalır.(2)

Merkez bankaları ekonominin konjonktür durumunu dikkate alarak piyasadaki para hacmini reeskont politikası vasıtasıyla dengede tutmaya çalışır. Enflasyon dönemlerinde reeskont oranları yükseltilerek ticari bankaların kredi talepleri azaltılmış vepara yaratmaları önlenmiş olur. Deflasyonist dönemlerde ise tersi bir uygulama ile reeskont oranları düşürülür ve ticari bankaların kredi taleplerinin artması sağlanarak para yaratmaları artırılmış olur.

III.2. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının Senet ve Vesikaları Reeskonta ve Avansa Kabulü

T.C. Merkez Bankası'nın reeskont ve avans işlemleri en son şekliyle 14.1.1970 tarih ve 1211 sayılı kanun ve bu kanunda değişiklik yapan 15.12.1984 tarih ve 3098 sayılı kanunla düzenlenmiştir. Söz konusu kanunun 45,46. ve 48'nci maddeleri reeskont ve senet üzerine avans işlemlerini,48'inci maddesi ise tahvil karşılığı avans işlemlerini açıklamaktadır.

(2) ZARAKOLU, Avni: Para ve Kredi Bilgisi, Ankara, 1972, S. 77.

Kanunda da açıklandığı üzere, reeskont işlemleri uygulamada üç şekilde yapılmaktadır. (3)

1) İskonto edilmiş senetlerin Merkez Bankasına reeskont ettirilmesi şeklinde,

2) Portföy karşılığında Merkez Bankasından senet mukabili avans olarak cari hesap karşılığı alınabilecek krediler şeklinde,

3) Bankalarca menkul kıymetler karşılığında verilen avansların Merkez Bankasına intikali şeklinde,

Bu uygulamalar içerisinde iskonto edilmiş senetlerin reeskontu işlemi yeterince esnek bir yöntem değildir. (4) Çünkü, bankalarca getirilen senetlerin karşılığında saptanan belirli bir orana ve vadeye göre indirim yapıldıktan sonra kesin bir ödeme söz konusudur ve reeskonta senet sunan banka bu senet bedellerini vadeden önce ödeme yetkisine sahip değildir. Halbuki senet üzerine avans işleminde, banka portföyündeki senetler Merkez Bankasına verilmekte ve karşılığında avans alınmakta, vadeleri gelen senetler geri alınarak yerine yeni senetler verilebilmekte ve kredi işlemi sürdürülebilmektedir.

Senet üzerine avans işleminin esnek olan yönü; bankaların, verdikleri senetlerin toplamını aşmayacak bir sevi-

(3) ARTUKMAÇ, Macit: Merkez Bankacılığı ve Reeskont Muameleleri, Ankara, 1959, S.75.

(4) KAYLA, Ziya: Merkez Bankası İşlemleri, Ankara, 1981, S. 142.

yede kalmak şartıyla diledikleri miktarda kredi kullanabilmeleri ve sadece kullandıkları kredi miktarına göre faiz ödemekle yükümlü olmalarıdır. Bu bakımdan senet üzerine avans işlemi bankalarca da ucuza çalışan esnek bir yöntem olarak değerlendirilmektedir. (5)

Tahvil karşılığında avans işleminde ise, bankalara, devlet tahvilleri ve borsada kayıtlı sağlam tahviller karşılığında borsa değerinin %80'ini aşmamak üzere avans verilebilmekte ancak bankaların kendi tahvilleri bu işlemde kabul edilmemektedir. Tahvil karşılığı avans uygulamasında bankalar açısından iskonto edilmiş senetlerin reeskontu işleminden daha esnek bir kredi temin aracıdır. Ancak, tahvil karşılığı avans uygulamasındaki faiz oranı diğer iki işlemde uygulanan faiz oranından daha yüksektir(6)

Ülkemizde sermaye piyasasının yeterince gelişmemiş olması Merkez Bankasını orta vadeli reeskont ve avans işlemlerine de zorlamış ve 1211 sayılı kanunla orta vadeli reeskont ve avans uygulaması başlatılmıştır. Bu uygulama ile, kalkınma planları ve yıllık programlar doğrultusunda iş aleminin yatırım ve işletme sermayesi ihtiyacını karşılamak için bankalar tarafından tevdi edilecek vadelerine en çok beş yıl kalmış senetler avansa kabul edilmeye başlamıştır.(7)

(5) KAYLA, Ziya: a.g.e., S. 142.

(6) KAYLA, Ziya: a.g.e., S. 142

(7) Daha sonra 15.12.1984 tarih ve 3098 sayılı kanunla senet vadeleri en çok sekiz yıl şeklinde değiştirilmiştir.

III.3. Merkez Bankası Kredileri

1211 Sayılı Merkez Bankası Kanununun 45. 46 ve 48. maddeleri bankanın bankacılık kesimine açacağı kredileri, 50. ve 51. maddeleri ise hazineye açabileceği kısa vadeli avansı ve kamu müesseseleri ile kredi işlemlerini, 53. maddesi ise altın ve dövizle ilgili işlemlerini düzenlemektedir.

Bankanın bankacılık kesimine yapacağı ikrazların en yüksek haddini ve kredi çeşitlerine göre limitlerini tesbit yetkisi Banka Meclisine verilmiş olup, Banka Meclisi ekonomik hedefleri, milli para politikasının prensiplerini, piyasanın kredi ihtiyacını bankalar sisteminin likiditesini ve Bankanın portföy birikimini gözönünde tutarak (8) bu tesbitleri yapar.

Sözkonusu maddeleri dikkate alarak Merkez Bankası kredilerini şöyle sıralayabiliriz.

- 1) Kısa vadeli reeskont kredileri
- 2) Orta vadeli reeskont kredileri
- 3) Tahvil üzerine avans,
- 4) Altın ve döviz karşılığı avans
- 5) Hazineye kısa vadeli avans
- 6) Kamu kuruluşlarına verilen krediler.

(8) 1211 sayılı T.C. Merkez Bankası Kanunu Md. 54.

III.3.1. Kısa Vadeli Reeskont Kredileri

Merkez Bankasının bankalarla olan kredi ilişkileri reeskont ve avans işlemlerine dayanır. Bankanın 45. madde çerçevesinde bankacılık kesimine açtığı krediler kısa vadeli kredilerdir ve ekonominin mevsimlik ihtiyaçlarına cevap vermek amacıyla kullanılır.

Merkez Bankasınca kısa vadeli reeskonta kabul edilecek senetlerin; son cıvranta bir banka olmak koşuluyla en az üç imzayı taşıması; ödeme tarihinde ticari senetlerde en çok 120 gün, sanayici madenci tarım senetleri ile küçük sanayici ve sanatkâr, esnaf teşekküllerinin kredi ihtiyacını karşılamakla kanunen görevli bankaların tevdi edecekleri senetlerde en çok 9 ay kalmış olması; gerçek ticari ilişkilere dayanması; kanuni şartlara uygun olarak düzenlenmiş olması; imza sahipleri ve muâdi banka kredilerinin mevcut ve senet kabulüne müsait olması gereklidir(9).

Belirtilen bu koşulları dikkate alarak bankanın bankalara açtığı kredileri şöyle sıralayabiliriz.

- a- Ticari Reeskont Kredileri,
- b- Sanayici ve Madenci Reeskont Kredisi,
 - Normal Sanayici Reeskont Kredisi
 - Özel Sanayici Reeskont Kredisi
 - Madenci Kredileri
- c- Küçük Esnaf ve Sanatkar Kredisi,

(9) KURT, İ.-GÜNAL, V.- TUĞÇETİN, T.: a.g.e., s. 226.

- d- Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri Kredileri,
- e- Tarım Kredi Kooperatifleri Kredileri,
- f- Tarımsal Krediler,
- g- İhracat Reeskont Kredileri, (10)
 - Belgesiz İhracat Reeskont Kredisi
 - Belgeli İhracat Reeskont Kredileri
 - İhracatı Teşvik Fona Kredileri
- h- Tütün Finansmanı,
- i- İştira Kredileri,
 - Kambyo çek iştira Limiti
 - Türk Lirası Çek İştira Limiti
- k- Vesikalı Teminat Kredileri, (11)

III.3.2. Orta Vadeli Reeskont Kredileri

1211 Sayılı Merkez Bankası Kanunu ile vadelerine en çok 5 yıl kalmış ve iki imzalı senetlerin Banka Meclisince tesbit edilecek esas ve şartlar dahilinde reeskonta veya avansa kabulü suretiyle orta vadeli kredilere işlerlik kazandırılmıştır.(12) Ayrıca 11 Mart 1972 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan T.C. Merkez Bankası tebliği ile de bankaların plasmanlarının %10'unu orta vadeli kredilere tahsis etmeleri zorunluluğu getirilmiştir.

(10) İhracat reeskont kredileri uygulaması; ihracı teşvik tedbirlerini yeniden düzenleyen 13.12.1984 tarih ve 84/8861 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ve Teşvik Uygulama Başkanlığı'nın konuya ilişkin 85/2 sayılı tebliği ile 1.1.1985 tarihinden itibaren yürürlükten kaldırılmış, daha sonra 20 Kasım 1986 tarih ve 19287 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan T.C. M.B.'nin ihracat kredileri hakkındaki 1 nolu tebliği ile kredi uygulaması yeniden başlatılmıştır.

(11) BİLEN, Mehmet: T.C. Merkez Bankası Kredileri ve Muhasebe Uygulamaları (Yayınlanmamış Master tezi) Ankara-1986, S.57-58

(12) 3098 sayılı yasa ile orta vadeli senetlerin vadesi en çok 8 yıl şeklinde değiştirilmiştir.

II. Beş Yıllık Kalkınma Planı ile bankalar sisteminin özel sektörün kısa ve orta vadeli kredi ihtiyacını karşılayacak şekilde yeniden düzenlenmesi ve bu görevin Merkez Bankasına verilmesi ilke olarak benemsenmiş ve plan dahilinde gerekli düzenlemelere gidilmiştir.

Banka Meclisi'nce tesbit edilen esas ve şartlar dahilinde yürütülen orta vadeli reeskont uygulamasının temel esasları beş yıllık kalkınma planları ile buna bağlı olarak her yıl düzenlenen yıllık programlar ve tebliğelerle saptanmaktadır. Bankaya böyle bir görevin verilmesinin ana nedeni ise tasarruf düzeyi düşük olan ülkemizde sermaye piyasasının yeterince gelişmemiş olmasına bağlayabiliriz.

Bankaca yürütülen uygulamaya göre orta vadeli kredileri şu şekilde sınıflandırabiliriz.

a- Orta Vadeli Reeskont Kredileri,

- Yatırım kredileri
- Donatım kredileri
- İşletme kredileri
- Kalkınma ve yatırım bankaları için revize yatırım ve özel işletme kredileri
- Ziraai reeskont kredileri

b- Özel Orta Vadeli Sınai Yatırım Reeskont Kredileri,

c- Yatırım Malları İmalatçı Satıcı kredisi

III.3.3. Tahvil Üzerine Avans

Bankaların kısa vadeli Likidite ihtiyaçlarını gidermek amacıyla borsada kote edilmiş tahvillerin ya da devlet tahvillerinin karşılığında verilen kısa vadeli kredilerdir.

Tahvil üzerine avans uygulaması 1211 sayılı Kanunun 43. maddesi ile düzenlenmiş olup madde hükümlerine göre, borsa değerinin en çok %80'i oranında ve 120 gün vade ile bankalara avans verilebilmektedir. Ancak, bankaların kendi ihraç ettikleri tahviller avansa kabul edilmezler.

Tahvil karşılığı avans kredilerinin faiz oranı oldukça yüksek olduğu için bankacılık kesiminde fazla kabul gören bir kredi çeşidi değildir. Bankalar ancak çok acil likit ihtiyaçlarını bu yolla temin etmektedirler.

III.3.4. Altın ve Döviz Karşılığı Avans

T.C. Merkez Bankası Kanunu'nun 53. maddesi Bankanın altın ve döviz karşılığı avans ve kredi işlemlerini düzenlemiştir. Madde metnine göre Banka, sikke veya külçe halinde altın alıp satabileceği gibi, altın ithal ve ihraç edebilir ve altın karşılığında avans alıp verebilir. Bankanın bu amaçla yapabileceği emisyon miktarı satın aldığı veya karşılığında avans verdiği altın miktarı ile sınırlıdır.(13)

Söz konusu madde ile tanınan yetkiye göre Banka, vadeli ve vadesiz her çeşit döviz alıp satabileceği gibi, döviz karşılığında avans verebilmekte, bankalara kurye kredisi tanıyabilmektedir. Banka ayrıca döviz olarak karşılıklı ve karşılıksız her çeşit avans ve kredi alabilmektedir.

(13) BİLEN, Mehmet: a.g.e., S. 78.

III.3.5. Hazineye Kısa Vadeli Avans

Devlet bütçesi gelirlerinin tahakkuk ve tahsilatı ile bütçe harcamalarının zaman yönünden sürekli uyumlu olması teknik bakımdan imkansızdır. Bu nedenle, hazinenin kısa süreli nakit ihtiyacının karşılanması için başka kaynaklara başvurmak gerekir. Hazinenin kısa vadeli nakit ihtiyacının karşılanması görevi 1211 sayılı Kanunun 50. maddesi ile Merkez Bankasına verilmiştir. Söz konusu maddede "Banka, miktarı cari yıl genel bütçe ödenekleri toplamının yüzde onbeşini geçmemek üzere hazineye kısa vadeli bir avans hesabı açar. Bu avans hesabına uygulanacak faiz haddi ile ekonomik durum gözönünde tutularak kullanılacak avans nisbeti Maliye Bakanlığı ile Banka arasında kararlaştırılır." denilmektedir.

Hazineye kısa vadeli avans uygulaması gerçek anlamda bir kamu borçlanması değildir. Yapılan uygulamanın temel prensibi, gelecekte tahsil edilecek kamu gelirlerinin öne alınması ve dengeli bir gelir-harcama diyalogunun kurulmasıdır.

III.3.6. Kamu Kuruluşlarına Verilen Krediler

Kamu kuruluşları için gerekli olan fonlar otofinansman kaynakları ihmal edilirse, vergiler, Devlet Yatırım Bankası kredileri ve Merkez Bankası kredileridir. (14).

(14) Hiç, Mükerrer: Kapitalizm, Sosyalizm, Karma Ekonomi ve Türkiye İstanbul, 1974, S. 171.

Merkez Bankası kamu kuruluşlarına 1211 sayılı Kanunun 51. maddesine göre kredi vermektedir. Bu maddeye göre, "Banka, İktisadi Devlet Teşekkülleri ile İktisadi alanda faaliyet gösteren katma bütçeli idarelerin hammadde ve mahsul alımı ile ilgili mevsimlik ihtiyaçları için düzenleyecekleri ençok dokuz ay vadeli bonolarını veya Hazine kefaletini haiz bonolarını iskonto edebilir ve karşılığında avans verebilir".

Banka kamu kuruluşlarına vermiş olduğu bu krediler üzerinde her türlü kontrol yetkisine haizdir ve bu krediler kuruluşların yatırım ihtiyaçlarının karşılanmasında kullanılamaz. Söz konusu kredi işlemlerinde kabul edilecek senetlerin azami haddini ve bunlara uygulanacak iskonto ve faiz hadlerini ise Banka Meclisi tesbit etmektedir.

A large, stylized pink geometric pattern, resembling a series of overlapping 'X' or 'Z' shapes, spans the width of the page. The pattern is composed of several parallel diagonal lines in a light pink color.

DORDONCO BOLOM

IV. BÖLÜM

ORTA VADELİ KREDİLER

IV.1. Genel Olarak Kredi

Kredi, kökeni latince "Oreditum" olan ve itibar (mali saygınlık) anlamına gelen bir deyimdir. Kredi kavramını genel olarak, bir süre sonra ödemek vadiyle bir ekonomik varlık veya satınalma gücü sağlayabilme veya bir üçüncü şahsın itibarından (mali saygınlığından) yararlanabilme yeteneği olarak tanımlayabiliriz.(1)

7129 Sayılı Bankalar Kanununun 38. maddesi hükümlerine göre ise kredi; belli miktarda nakdin veya malın ödünç verilmesini, tahvillerin satın alınmasını, üçüncü bir kişi lehine teminat ve kefalet verilmesini veya üçüncü kişilerin kefaletlerinin kabul edilmesini kapsar.(2) Kredi işlemlerinin hukuki dayanağını ise kâr akdi oluşturur. Borçlar Kanununun 306. maddesinde; Karz, bir akiddir ki onunla ödünç veren bir miktar paranın yahut diğer bir misli şeyin mülkiyetini ödünç alan kimseye nakil ve bu kimse dahi buna karşı miktar ve evsafta müsavi aynı neviden şeyleri geri vermekle mükellef olur şeklinde tanımlanmıştır.

(1) TUNABOYLU, Osman. Orta Vadeli Kredi Uygulaması ve Kaynakları, Ankara 1976, S. 3.

(2) KURT, İbrahim: Orta Vadeli Kredi Ankara, 1980, S. 3.

Tanımlardan da anlaşılacağı gibi kredinin esas unsuru zaman veya vadedir. O halde, kredileri belirli bir ayırma tabi tutmak istersek bu ayırimda ana unsur olarak zamanı dikkate almamız gerekecektir. Vadesi dikkate alındığında kredileri üç gruba ayırabiliriz.

- 1- Kısa vadeli krediler,
- 2- Orta vadeli krediler,
- 3- Uzun vadeli krediler,

Ülkeler arasında uygulama ve mevzuat farklılıkları olmasına ve konunun uzmanları arasında tam olarak bir görüş birliğinin bulunmamasına rağmen; vadeleri 1-1,5 yıla kadar olan kredilere kısa vadeli, 1,5-10 yıla kadar olan kredilere orta vadeli, 10 yıldan fazla olan kredilere ise uzun vadeli krediler denilmektedir.

Ülkemizdeki uygulamalara ve özellikle de 1211 sayılı Merkez Bankası Kanununa baktığımızda, (3) kısa vadeli kredi işlemlerinde vadelerine en çok 9 ay kalmış senetlerin, orta vadeli kredi işlemlerinde ise vadelerine en çok 8 yıl kalmış senetlerin reeskonta kabul edilebileceği belirtilmiştir. Bu duruma göre, 9 ay ile 8 yıl arasında vade uygulanan kredileri orta vadeli, bu sınırın altında kalanları kısa, üzerinde kalanları da uzun vadeli krediler olarak niteleyebiliriz.

(3) 1211 sayılı Merkez Bankası Kanununun 45. ve 46. maddeleri

IV.2. Orta Vadeli Kredilerin Özellikleri

Banka kredileri uzun zaman kısa ve uzun vadeli krediler olarak sınıflandırılmış ancak, 20. yüzyılın getirdiği sorunlar banka kredilerinde üçüncü bir kredi cinsinin gelişmesine neden olmuştur. Tarihi gelişimi yeni olan orta vadeli kredilerin, uygulamada yeni yeni belirtilen, kısa vadeli kredilerden ayırıcı başlıca özellikleri şöyle özetlenebilir.(4).

- 1- Konu
- 2- Vade
- 3- Kredi tutarı
- 4- Kullandırma ve Geri Ödeme Usulü
- 5- Teminat
- 6- Faiz
- 7- Kredi Sözleşmesine Koruyucu Şartlar konulması
- 8- Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi

IV.2.1.Konu

Orta Vadeli Krediler iş aleminin sabit sermaye ve işletme sermayesi ihtiyacının karşılanması için verilen kredilerdir. Bu kredilerle iş aleminin yeni üretim üniteleri kurması, mevcut tesisleri tevsi ve modernize etmesi sağlar ya da yeni işletmelerin işletme sermayesi gereksinimi karşılanır.

(4) AKGÜÇ, Öztin, Orta ve Uzun Vadeli Krediler ve Finansman Kurumları
İstanbul, 1971, §.4.

Günümüz ekonomilerinde işletmelerin yatırımlarını gerçekleştirmeleri ya da gerçekleşen yatırımlarını verimli bir şekilde işletebilmeleri mevcut özkaynakları ile mümkün bulunmamaktadır. Bu nedenle yatırımcılar gerekli finansman imkânını bankalardan sağlayacakları orta vadeli kredilerle karşılama yoluna giderler. Yatırımcıların kullanmış oldukları orta vadeli kredileri kullanım amaçlarına göre en genel şekliyle şöyle sınıflandırabiliriz.(5)

- 1- Orta vadeli yatırım kredileri
- 2- Orta vadeli tevsi kredileri
- 3- Orta vadeli modernizasyon kredileri
- 4- Orta vadeli işletme kredileri

IV.2.2. Vade

Orta vadeli kredilerde vadenin, kısa ve uzun vadeli kredilerin vadesi arasında yer aldığını ve literatürde 1,5 - 10 yıl arasında bir zaman sürecini kapsadığını belirtmiştik. Ancak, 1,5-10 yıl arasındaki zaman sürecinde seçilecek vade ne olmalıdır sorusu akla gelebilir. Bu durumda zaman unsurunu belirleyen, krediye konu yatırımın tamamlanması için gerekli süre olacaktır. Yani yapılan yatırımın gerçekleşmesi ve işler hale gelmesi için gerekli olan zaman verilen kredinin vadesinin tesbitinde etkin bir rol oynayacaktır.

(5) TUNABOYLU, Osman; a.g.e., s. 7.

IV.2.3. Kredi Tutarı

Bir bankanın bir kişi veya kuruluşa verebileceği maksimum kredi miktarı, genel olarak o kişi veya kuruluşun kredi değerliliğine bağlı olmakla beraber esas itibariyle, mevduat sahiplerinin hukukunun korunması ve riskin dağıtılması amacıyla yşşrştme organınca konulmuş hadlere bağlıdır. Bştşn bu hususlara ilave olarak ve şzellikle de orta vadeli kredi uygulamalarında verilecek kredi tutarını projenin durumu etkiler.

Bilindiği gibi orta vadeli krediler genellikle projeye bağlı kredilerdir, bu nedenle de orta vadeli kredilerde mşstakrizin kredi değerliliğinden çok projenin kredi değerliliği kredinin verilip verilmemesini veya verilecek kredinin miktarını tesbitte şnemli bir rol oynar. Kredi veren kurumlar verecekleri kredi miktarını tesbit ederken, projenin rantabl olup olmadığını borę şdeme kapasitesini, yeterli şzkaynağın sağlanıp sağlanmadığını dikkate alırlar. Bazen de kamu otoritelerince proje tutarının belli oranda kredilendirilmesi şeklinde sınırlamalar getirilebilir.

IV. 2.4. Kullandırma ve Geri şdeme (itfa) Usulş

Orta vadeli krediler projeye bağlı krediler olduğu için, projenin geręekleřme durumu dikkate alınarak def'aten tahsis edilebileceği gibi yatırımın seyri dikkate alınarak etap etap da tahsis edilebilir. Tşm şdeme usullerinde kredi

veren müessese yatırımcıdan yaptığı harcamaların belgelen-
dirilmesini isteyebileceği gibi bilfiil bazı harcama durum-
larına göre kredi tahsis ve ödemelerini kendisi de gerçek-
leştirebilir.

Orta vadeli kredilerin geri ödemesi ise, kredi veri-
lirken hazırlanmış olan itfa planına göre periyodik taksit-
ler halinde yerine getirilir.(6).Bu kredilerin itfa kaynağı
yatırımın tamamlanmasıyla gelecek yıllarda yaratılacak fon-
lar olduğu için, işletmenin fon yaratma kapasitesi dikkate
alınarak hazırlanmış olan itfa tablolarına göre eşit zaman
aralıkları ve eşit taksitler halinde ya da eşit zaman ara-
lıkları ve artan taksitler halinde geri ödenir. Ayrıca geri
ödemelerin başlangıcının tesbitinde yatırımın gerçekleşme du-
rumu dikkate alınarak 2 veya 3 yıl gibi ödemesiz bir süre-
nin tanınması da sözkonusu olabilmektedir.

IV.2.5. Teminat

Kredilerde zaman unsuru uzadıkça ona bağlı olarak risk-
te artmaktadır. Bu nedenle, orta vadeli kredilerde genellikle
le maddi teminat alınması yoluna gidilmektedir.

Kredi veren müesseseler için verilen kredinin dönüşü
çok büyük önem arzetymekte ve kredinin dönmemesi olasılığına
karşılık belirli güvencelerin aranması ve alınması kaçınıl-
maz olmaktadır. Özellikle vadenin uzun olduğu orta vadeli
krediler, kredi veren müessese açısından hem miktarın büyük-

(6) AKGÜÇ. Öztin: a.g.e., S. 5.

lûğü, hemde sürenin uzunluğu nedeniyle daha hassa takip edilmesi ve daha iyi korunması gereken kredilerdir. Çünkü, vade uzadıkça geleceğe ait ekonomik ve politik koşulların tahmin edilmesi zorlaşmakta, belirsizlikler çoğalmakta bu nedenle ortavadeli kredilerde genellikle maddi teminat alınması yoluna gidilmektedir. Bunun yanında banka teminat mektubu veya borsada kote edilmiş sağlam tahviller de teminat olarak alınabilmektedir.

IV.2.6. Faiz

Orta vadeli krediler vadenin uzun ve riskin fazla olması nedeniyle genellikle daha yüksek faize tabi kredilerdir. Bu kredilerde eğer ödemesiz dönem söz konusu ise bu dönemde sadece faiz alımı ile yetinilir. Ödemelerin başlamasıyla beraber faiz tahakkuku kredinin ödenmemiş borç bakiyesi üzerinden gerçekleştirilir.

Normal koşullarda orta vadeli kredilerin kısa vadeli kredilerden daha riskli olması, fiyat istikrarının bulunmadığı bir ortamda orta vadeli kredilerin süresi ölçüsünde daha fazla değer kaybına maruz bulunması, kaynak bakımından bu kredilerin daha yüksek bir maliyet ihtiva etmesi "çünkü bu krediler genellikle tahvil ihracı veya vadeli tevdiata dayanmaktadır" orta vadeli kredilerden daha yüksek faiz haddi talep edilmesini gerekli kılmaktadır(7).

(7) ERİNGEN, Sabahattin: Ticaret Bankacılığımızda Orta Vadeli Kredi Uygulaması "Orta Vadeli Krediler Seminerine Sunulan Tebliğ" İstanbul 1972, S. 307.

IV.2.7. Kredi Sözleşmesine Koruyucu Şartlar Konulması

Orta vadeli kredilerde kredi sözleşmesinin daha dikkatli hazırlanması kredinin geri dönüşünün güvence altına alınması bakımından büyük önem arz etmektedir. Bankalar, bu tür kredilerle ilgili sözleşmeleri düzenlerken krediyi korumak için bazı özel şartların sözleşmede yer almasını isteyebilirler.

Kredi veren kurumlar sözleşmelere koydukları özel şartlarla işletmenin yönetimini ve mali durumunu denetleme yetkisini, projenin gerçekleştirilebilmesi ve rantabl işletebilmesi için yeterli nitelikte personel ve uzman personel istihdamını isteyebilirler veya kredi kurumunun izni olmadan proje kapsamında yer alan gayrimenkul, makina ve teçhizatın satışını, kiralanmasını önleyebilirler.

IV.2.8. Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi

Orta vadeli kredilerin esas itibariyle proje kredileri olmaları bu kredilere ait taleplerin değerlendirilmesinde daha değişik yöntemlerin uygulanmasını gerekli kılar.

Orta vadeli kredi taleplerinin değerlendirmesi yapılırken; bankacı ve mali analistlerin yanı sıra mühendis, yönetim uzmanı, iktisatçı gibi uzman personele ihtiyaç vardır. Çünkü kredilendirilecek yatırımla ilgili olarak piyasa ve endüstri analizlerine, mühendislik incelemelerine, işletmenin ileriye dönük mali projeksiyonlarına ihtiyaç vardır. Ayrıca, kuruluş yeri ve kapasite seçimi, yatırım tutarının hesaplanması ve projenin finansman planlarının incelenmesi büyük önem arz eder.

Orta vadeli krediler, gerek vadelerinin uzunluğu gerek tutarlarının yüksekliği nedeniyle, bankalar açısından kısa vadeli kredilere kıyasla daha fazla risk taşırlar. Bu nedenle bankalar, orta vadeli kredi, kredi taleplerini daha derinliğine incelemek ve kredilendirmede gözönünde tutulması gereken bazı faktörlere daha fazla ağırlık vermek gereksinimini duyarlar.(8).

IV.3. Orta Vadeli Kredilerin Kullanılış Alanları

Orta vadeli krediler işletmelerin sabit sermaye yatırımlarının finansmanı için kullanılabilecek bir kredi türüdür. İşletmeler yeni yatırımlar yapmak, üretim kapasitelerini artırmak, mevcut sabit kıymet ve tesislerini modernize etmek amacıyla sabit kıymet yatırımları yapabilirler, yapılan bu yatırımların finansmanını ise genelde orta vadeli kredilerle gerçekleştirirler. Ayrıca işletmeler, sabit değerlerinin ekonomik ömrünü uzatmak amacıyla büyük çaplı tamir-bakım yatırımlarına girişebilirler ve yine bu yatırımların finansmanında orta vadeli kredilerden yararlanabilirler.

Orta vadeli krediler firmaların işletme sermayesi ihtiyacının finansmanı için de kullanılabilecek bir kredi türüdür. Yeni yatırımlar tamamlandıklarında verimli bir şekilde çalıştırılabilmeleri işletme sermayesi ihtiyacının karşılanmış olması ile mümkündür. Halbuki yeni tamamlanarak iş-

(8) AKGÜÇ, Öztin: Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi Ankara, 1979, S. 189.

letmeye açılan yatırımlarda eldeki finansman kaynaklarının hemen tümü yatırımın tamamlanması için harcanmıştır ve tesisin işler hale getirilebilmesi ya da işlerliğini devam ettirebilmesi işletme sermayesi ihtiyacının karşılanması ile mümkündür işte bu durumda lazım olan işletme sermayesi gereksinimi orta vadeli kredilerle karşılanabilir.

Bazan çalışır durumdaki işletmeler içinde uzun dönemli işletme sermayesine ihtiyaç duyulabilir. Bu gereksinim, satış koşulları değişikliğinden, ücretlerdeki artıştan, ham madde veya ara madde fiyatlarının artışından veya iş hacminin genişlemesinden kaynaklanabilir. İşte böyle durumlarda uzun vadeli işletme sermayesi ihtiyacı ortaya çıkarkı bu ihtiyacın finansmanı için orta vadeli krediler en iyi yoldur.

Bütün bunlara ilave olarak, işletmelerin koşulları elverişli olmayan eski borçlarını ödemek amacıyla orta vadeli kredi talebinde bulunabileceklerini belirtebiliriz. Yeniden finansman olarak nitelenen bu işlemle firma koşulları ağır olan eski bir borç yerine daha iyi şartlarla yeni bir borç sağlama yolunu seçebilir.

IV.4. Beş Yıllık Kalkınma Planlarında Genel Kredi Politikası ve Orta Vadeli Krediler

Ülkemizde bankalar sisteminin orta vadeli kredi uygulamasına geçişi sanayileşme süreci içindeki birikimlerin bir ürünü olmuş ve kredi politikasının tesbiti beş yıllık kalkınma planları ve yıllık programlarla gerçekleştirilmiştir.

Planlı dönemin başlangıcından bu yana kalkınma planı ve yıllık programlarla benimsenmiş olan tasarruf ve finansman politikaları bir yandan programlanan yatırımların gerçek tasarruflarla finansmanı için tasarrufları hacim ve biçim yönünden etkilemeyi ve örgütlenmiş mali aracı kurumlara yönelmeyi amaçlamış, diğer yandan da ekonomideki fon akımının üretken sektörlerle yöneltilmesini ve mali sistemin işleyiş ve yapı olarak ekonomik kalkınmaya katkıda bulunacak biçimde düzenlenmesini öngörmüştür.

1963-1967 Dönemini kapsayan Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planında kredi ile ilgili sorunların büyük kısmına değinilmiş, enflasyona yer vermeyecek bir kredi politikasının izleneceği, kredilerin ekonomi içinde dengeli ve verimli bir şekilde dağılımının gerçekleştirileceği açıklanmış, özel sektörün orta vadeli kredi ihtiyacının karşılanması için bankaların iştirakiyle bir finans kurumunun kurulması ve sermaye piyasasının geliştirilmesine yönelik tedbirlerin alınması öngörülmüştür. (9)

Birinci Plan dönemi sonuna gelindiğinde ise; mevduatın vadeli kısmının istenilen ölçüde artırılmadığı, buna uygun bir faiz farklılaştırmasının yapılamadığı ve ekonominin orta ve uzun vadeli kredi sorununun çözümlenemediği, özel sektörün orta ve uzun vadeli kredi ihtiyacını karşılayacak bir sistemin geliştirilemediği görülmüştür. Ayrıca, bu dönemde

(9) Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı S. 501-504.

bankaların ihtisaslaşması sınırlı kalmış, ekonominin uzun ve orta vadeli kredi ihtiyacı kısa vadeli kredi hacmi içinde onun şartlarına uygun olarak karşılanmıştır.(10)

1968-1972 Dönemini kapsayan İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı ile birlikte bankalar sisteminin orta vadeli kredilemeye geçirilmesine yönelik çabalar yoğunlaşmış, kredi politikasına gerekli ağırlık verilmiş, özel sektör yatırımları için teşvik politikaları uygulanması ve kredinin bu politikaların aracı olarak kullanılması kararlaştırılmıştır.

İkinci plan döneminde genel yatırım ve üretim hedeflerine ekonomik istikrarı bozmadan ulaşabilmek için kredi hacminin ayarlanması ve seçilen sektörlerle yönlendirilmesi faiz ve vade yönünden farklılaştırmalara gidilmesi ilke olarak benimsenmiş bunun için banka kaynaklarının artırılması, mevduatta belirli bir sınıflamaya gidilmesi, faizin bir araç şeklinde kullanılması politika olarak benimsenmiştir. Ayrıca, Merkez Bankası reeskont politikasının, gelişmesine öncelik verilen sektörlerin gelişmesini sağlayacak şekilde yeniden düzenlenmesi ve Bankanın orta vadeli kredi konusunda banka sistemine gerekli imkanı sağlayacak şekilde teşvik edici bir politika izlemesi kararlaştırılmıştır. (11)

Bu dönemde özel teşebbüsün teşvikine özel bir önem verilmiş, planın belirlenen genel hedeflerine varabilmesi ge-

(10) İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı S. 37-39.

(11) İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı S. 114-115.

niş ölçüde özel teşebbüsün beklenen gelişmeyi göstermesine bağlanmış ve özel sektörün teşviki için bir politika çizilmiştir. Çizilen politikanın gerçekleştirilmesi amacıyla da; bankalar sisteminin özel sektörün kısa ve orta vadeli ihtiyacını karşılayacak şekilde düzenlenmesi, uzun vadeli kredi ihtiyacı için ise özel yatırım bankası kurulması, selektif kredi politikalarının geniş ölçüde uygulanması, bu kredi politikasından yararlanacak sanayi senetlerine Merkez Bankasının özel reeskont haddi uygulaması öngörülmüştür. (12)

1973-1977 Dönemini kapsayan üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı dönemine gelindiğinde, daha önceki plan dönemlerinde sorunlara değinilmiş olmasına rağmen bunların çözülemediği ve aynı kaldığı görülmüş, saptanan tedbirlerin büyük bölümünün gerçekleşmediği anlaşılmıştır. Her iki plan döneminde de selektif kredi politikalarının uygulanmasına rağmen kredilerin dağılımında istenilen ölçüde iyileştirme sağlanamamıştır.

Bu nedenle üçüncü Plan döneminde para ve kredi politikası tesbit edilirken fiyat istikrarını bozmayacak, ödemeler dengesinde baskı yaratmayacak, verimsiz faaliyetleri teşvik etmeyecek bir uygulamanın benimsenmesi kararlaştırılmıştır. Tesbit edilen politikanın gerçekleştirilebilmesi için; banka kredilerinin kalkınma planı ve yıllık programlara uygun

(12) İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı S.116-117.

bir şekilde ve öncelikli sektörlerle öncelikli yörelere yöneltilmesi amacıyla Merkez Bankasının ticari bankalarla reeskont ilişkilerinin geliştirilmesi, bankaların tasarrufları arttıracak ve mali sisteme yönelmesini teşvik edecek şekilde gayret göstermesi, toplanan fonları üretken sektörlerle aktarmaları, kredi fiyatının ucuzlatılması için faiz farkı iadesine dayanan açık sübvansiyon uygulamasının belirli sektör ve yörelerde etkin bir teşvik aracı olarak kullanılması öngörülmüştür(13).

Sanayi kesiminin ilk iki plan döneminde gösterdiği gelişmeler sonucunda bu kesimin kredi talebi nitelik ve nicelik yönünden büyük değişikliklere uğramış, sektörün orta ve uzun vadeli kredi ihtiyacının karşılanmasında ticaret bankalarının kısa vadeli kredileri yetersiz kalmış, aile şirketlerinin kendi özkaynaklarına dayalı girişimlerinin başarı şansı azalmıştır. Bu nedenle, Merkez Bankası Kanununda değişiklik yapılarak orta vadeli sanayici senetleri için reeskont imkanı sağlanmış, bu krediler için teşvik edici özel faiz oranı saptanmış, belli büyüklükteki ticari banka plasmanlarının % 10'unun orta vadeli sanayi kredilerine ayrılması zorunluluğu getirilmiştir. Tüm bu çabaların temelinde, planlarda sanayileşmeye verilen ağırlık ile öncelikli yöre ve sektörlerle yatırım yapan müteşebbislerin orta vadeli yatırım kredisi ihtiyacının karşılanması yatmaktadır(14).

(13) Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı S.876-877.

(14) Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı S.878-879.

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983) dönemi başladığında, üçüncü planla tesbit edilen hedeflere istenilen ölçülerde yaklaşılamadığı görülmüş, özellikle Birinci ve İkinci Plan dönemlerinde toplam krediler içinde önemli ölçüde artış gösteren sanayi ve madencilik sektörü kredileri üçüncü plan döneminde azalmış, hizmetler ve ticaret sektörlerinin payında artış olmuştur. Ayrıca, öncelikli sektörlerin orta vadeli kredi gereksinimlerinin karşılanması için bankaların plasmanlarının belirli bölümünü bu alanlara ayırması uygulaması dengeli bir gelişme izlememiş, 1976 yılından itibaren azalma eğilimine girmiştir(15).

Dördüncü plan döneminde ise; esnek bir özendirme politikasının izlenmesi bu amaçla da kredilendirmede selektif uygulamaya olanak veren faiz ve reeskont farklılaştırmaları, faiz farkı iadeleri, mevduat munzam karşılıkları oranı farklılaştırmaları gibi araçların sektörlerin risk, karlılık durumları ve finansman darboğazları dikkate alınarak uyum içinde ve etken bir şekilde kullanılması kararlaştırılmıştır. Banka kredileri yönlendirilirken belirlenen sektörel üretim ve yatırım hedefleri dikkate alınacak ve sisteme işlerlik kazandırılacaktır. Merkez Bankası orta vadeli reeskont kaynağından kalkınma ve ihtisas bankalarının daha etkin yararlanması için yasal düzenlemelere gidilecek, yatırım ve kalkınma bankaları ile kamu ihtisas bankalarının yeterli proje hizmeti ve yatırım öncülüğü yapacak şekilde teknik imkanlara kavuşturulmaları sağlanacaktır(16).

(15) Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı S.72-73.

(16) Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı S.179-180.

1985-1989 Yıllarını kapsayan Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planında ise; orta ve uzun vadeli kredi uygulamasının yaygınlaştırılması, reeskont faiz oranlarının bankalar sistemi kaynaklarını plan hedefleri doğrultusunda yönlendirecek ve ekonomide likiditeyi kontrol edecek ilkeler çerçevesinde tesbit edilmesi, tercihli kredi sisteminin genel kredi sistemine uygun hale getirilmesi, Merkez Bankası kaynaklarının plan ilkeleri doğrultusunda ve esnek bir para politikasına imkan verecek şekilde kullanılması hedef politikalar olarak tesbit edilmiştir(17).

IV.5. Orta Vadeli Kredi Uygulaması İçin Yapılan Düzenlemeler ve Mevzuat Değişiklikleri

Ticaret bankalarının orta vadeli kredi uygulamasını teşvik etmek ve bu kredi türünün yoğunlaştırılmasını ve yaygınlaştırılmasını sağlamak amacıyla yapılan düzenlemeleri ve mevzuat değişikliklerini şöyle sıralayabiliriz.

- 1- Faiz farkı iadesi ve kaynak kullanımı destekleme primi
- 2- Faiz farklılaştırılması
- 3- Zorunlu orta vadeli kredi oranı
- 4- Orta vadeli kredilerde kullanılan mevduat için munzam karşılık istisnası
- 5- Vergi resim ve harç istisnası
- 6- T.C. Merkez Bankasının orta vadeli senetleri reeskonta kabul etmesi

(17) Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı S.23.

IV.5.1. Faiz Farkı İadesi ve Kaynak Kullanımı Destekleme Primi

Öncelikli sektörlerle verilecek kredilerin borç alan yönünden maliyetlerinin azaltılması, banka yönünden de randımanının artırılması yoluyla özendirilerek yönlendirilmesini amaçlayan önlemlerden birisi faiz farkı ödemeleridir. Banka kredilerinin kalkınma planı hedeflerine uygun biçimde kalkınmaya ve dış satıma yöneltilmesini sağlamak ve orta vadeli kredileri özendirmek amacıyla geliştirilen faiz farkı iadesi uygulamasının gelişimi şöyledir.

İlk önce 27.11.1967 tarih ve 6/9138 sayılı program kararname ile T.C. Merkez Bankası nezdinde beş milyon lira tutarında selektif kredi fonu kurulmuştur(18). Selektif kredi fonunun kurulması ve bu fondan dışsatım kredisi kullananlara % 3 oranında faiz farkı ödemesi ise 6/10649 sayılı kararla başlatılmıştır. Daha sonra bu konuda 7/1118 sayılı karar çıkartılmış(19), ancak bu kararname uygulamaya konulmadan 7/1198 sayılı kararla(20) iptal edilerek yeni esaslar belirlenmiştir.

Bu düzenleme ile ilk kez orta ve uzun vadeli krediler özendirme kapsamındaki kısa vadeli kredilerden ayrı gösterilmişler ve özendirme kapsamına alınmışlardır. Uygulamanın bu aşamasında, o güne kadar sadece kredi kullananlara ödenmekte olan faiz farkı iadeleri bankalara da yapılmaya başlamıştır.

(18) EREZ, Mesut: Bankalar Sistemi ve Devlet Kontrolü, Ankara, 1975, S.241.

(19) Resmi Gazete: 10.8.1970 tarih ve 13575 sayı.

(20) Resmi Gazete: 3.9.1970 tarih ve 13598 sayı.

Ayrıca daha önceki uygulamalardan farklı olarak ödeme için tek bir oran değil, özendirilmesi öngörülen kredi türlerine göre % 1 ile % 5 arasında değişen farklı oranlar saptanmıştır. Uygulamada bankanın kredi faizini borç alandan faiz farkı oranında eksik alması ve hem kendisi hem de borç alan için selektif kredi fonuna başvurması öngörülmüş ise de, kararnamenin yasal dayanağı konusunda ortaya çıkan bazı sorunlar nedeniyle bütçeden fona ödenek transferi yapılamamış ve bu uygulamanın gerçekleşmesini ve etkinliğini büyük ölçüde engellemiştir.

1973 yılına ait kredi faiz oranları düzenlenirken, genel kredi faiz oranları ile önceliği olan kredilerin faiz oranları arasında yeterli derecede farklılaştırma sağlandığı ve bu nedenle bankaları özendirmeye gerek kalmadığı görüldüğünden hareketle, bankalara yapılan faiz farkı ödemelerine son verilmesi kararlaştırılmış ve 7/5822 sayılı kararname(21) ile faiz farkı oranları yeniden saptanırken bankalar kapsam dışı tutulmuştur. Yeni kararname ile faiz farkı oranları özendirilecek kredi türlerine ve sektörlerin önceliklerine göre farklı olarak tesbit edilmiş olup, gerice yörelerde yapılacak yatırımlarda % 1 oranında artırılarak uygulanması, dış satım finansmanında eğer reeskonta başvurulursa % 1,5 eksiğiyle ödenmesi kararlaştırılmış, ayrıca yeni kararnamede sadece Devlet Yatırım Bankası kredileri kapsam dışı bırakılmış diğer yatırım bankaları kararname kapsamına dahil edilmiştir.

(21) Resmi Gazete: 12.2.1973 tarih ve 14446 sayı.

Uygulamaya ve denetime ilişkin esasların yeterli açıklıkta düzenlenmemiş olması, dönem içinde yapılan faiz farkı ödemelerinin öngörülen boyutların çok üzerinde gerçekleşmesi sonucunu doğurmuştur. Ayrıca, bankalara faiz farkı iadesinin yapılmaması, fondan yapılacak istemlerde ihmâl ve gecikmelere yol açmış, tedbirin işleyişindeki aksamalar hazinenin yükünü beklenenden daha büyük hale getirmiş, uygulamadan beklenen sonuçlar alınamamıştır.

Temel para ve kredi önlemlerini içinde toplayan 7/14687 sayılı kararla 1.3.1978 tarihinden itibaren faiz farkı ödemeleri yeniden düzenlenmiş ve eski uygulamadan edinilen deneyimlerin ışığında bazı yenilikler getirilmeye çalışılmıştır. Yeni kararla sağlanan önemli bir gelişme, faiz farkı ödemelerine banka sisteminden otofinansmanla kaynak sağlamak suretiyle Hazinesinin yükünün büyük ölçüde azaltılması olmuştur. Bu amaçla faiz farkı iadesi fonu kurulmuş, bu fonun ödemelere yetmemesi durumunda bütçeden sağlanan selektif kredi fonuna başvurulması öngörülmüştür. Faiz farkı iadesi fonunu, bankaların tahakkuk ettirecekleri kredi faizlerinin kredi türlerine göre belirlenen oranlarının bankalarca Merkez Bankasına yatırılmasıyla oluşacaktır.

Kararın getirmiş olduğu diğer yenilikler ise; uygulama kapsamının daraltılması, gerice yörelerdeki yatırım kredilerinin özendirilmesine ağırlık verilmesi, belirli krediler dışındaki orta ve uzun vadeli kredilerin uygulamadan yararlanabilmesi için en az iki yıl vade ile açılmış olması,

bankaların faiz farklarını bir ay içinde Merkez Bankasından isteme zorunluluğu getirilmesi şeklinde özetlenebilir.

Ekonomiyi güçlendirme programı çerçevesinde alınan genel para-kredi önlemleri arasında faiz farkı ödemelerinin yeniden düzenlenmesine gerek görülmüş ve 1 Mayıs 1979 tarihinden geçerli olmak üzere 7/17359 sayılı kararla(22) yeni uygulamanın esasları belirlenmiştir. Bu kararla; faiz farkı ödeme oranları genellikle yükseltilmiş ve oranlar arasındaki marjlar artırılmış, dış satımı artırıcı veya dış alım ikamesi sağlayıcı üretim kollarının ve özellikle imalat sanayiinin belirli kesimlerinin, halka açık anonim şirket ve kooperatif şirketlerle kalkınmada öncelikli yörelerde yapılacak yatırımların daha belirgin desteklenmesi sağlanmış, orta ve uzun vadeli kredilerin en az iki yıl vadeli olması koşulu biraz daha ileri götürülerek bu kredilerin en az iki yıllık ödemesiz bir dönemi içermesi zorunlu kılınmıştır.

29.5.1980 Tarih ve 8/909 sayılı kararname ile faiz oranları serbest bırakılmış ve bankaların açacakları kredilere uygulayacakları azami faiz oranlarını, faiz farkı iadesi fonuna yapılacak kesintileri borç alanlardan ayrıca tahsil edilmek üzere serbestçe tesbit ve ilan etmeleri ve bu şekilde tesbit ve ilan edilen faiz oranlarını aşmamak şartıyla kredi faiz

(22) Merkez Bankası Banka Meclisi'nin Faiz Oranlarına ilişkin 16.3.1979 tarih ve 2502/12101 No'lu ve Faiz Farkı Ödeme Oranlarına ilişkin 16.3.1979 tarih ve 2503/12102 No'lu kararları Bakanlar Kurulu'nun 6.4.1979 tarih ve 7/17359 sayılı kararıyla onaylanmış ve 28.4.1979 tarih ve 16622 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak 1.5.1979 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

oranlarının banka ve borçlanan arasında serbestçe tayin edilmesi öngörülmüş ve Türkiye Bankalar Birliğinin bu konuda kısıtlama getiremeyeceği hükme bağlanmıştır. Bu kararname ile faiz farkı ödemeleri ise şöyle yapılacaktır. Ziraat Bankasınca kullandırılan tarım kredilerinde ve ticari bankalarca Ziraat Bankası tarım kredisi faizi oranı ile kullandırılan tarım kredilerinde, Halk Bankasınca kullandırılan meslek kredilerinde ve Emlak Kredi Bankasınca kullandırılan konut kredilerinde sadece bankaya, ticari bankalarca kamu iktisadi teşebbüslerine kullandırılan kredilerde hem bankaya hemde borç alana, sınai mamul ihracatına yönelik ihracat kredileri ile diğer ihracat kredilerinde ve yıllık programların genel teşvik tablosunda faiz farkı iadesinden yararlanılacağı belirtilen yatırım konularında kullanılan krediler için sadece borç alana yapılacaktır.

Bu kararnamede de, yurtdışı kaynaklardan ya da her türlü özel fonlardan açılan kredilerde faiz farkı ödemesi yapılmaz. Ancak kalkınma ve yatırım bankaları aracılığı ile kullandırılan dış krediler ile kalkınmada öncelikli yörelerde kullanılan kredilerde bu hüküm uygulanmaz. Faiz farkı ödemesi öngörülen krediler için reeskonta gelindiği oranda ve sürede bankalara faiz farkı iadesi yapılmaz ilkesi aynen muhafaza edilmiştir.

Bakanlar Kurulunun 12.12.1983 tarih ve 8/5756 sayılı "Bankalarca ödünç para verme işlerinde ve mevduat kabulünde uygulanacak faiz oranları ile faiz farkı iadesi fonu'na yapılacak kesinti ve fondan yapılacak iade oranları ve uygulama

esasları hakkındaki" kararı 14.12.1982 tarih ve 17898 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmış ve 1 Ocak 1983 tarihinde uygulanmak üzere yürürlüğe girmiştir. Daha sonra, 30.12.1982 tarih ve 17914 sayılı Resmi Gazete'de konu ile ilgili Merkez Bankası tebliği yayınlanmıştır(23).

Amacı, kalkınma planı yıllık programları ile teşviki öngörülen sektörlerin kredi maliyetlerini ucuzlatmak, banka kaynaklarını özendirilmesi istenen sektörlerle yöneltmek, yatırım ve ihracatı geliştirmek amacıyla Merkez Bankası nezdindeki faiz farkı iadesi fonundan yapılacak ödemeler ile fon kesintilerini düzenlemek olan tebliğ hükümlerine göre; fonun kaynaklarını; bankaların verdikleri kredilere tahakkuk ettirdikleri faizlerin % 10'u oranında kredi alanlardan ilave tahsil edecekleri miktar ile, Merkez Bankası'nın Kamu İktisadi Teşebbüslerine verdiği kredilere tahakkuk ettirdiği faizlerin % 10'u oranında, fona yatıracakları kesintiler oluşturmaktır. Fondan ödemeler ise bu tebliğde yer alan listedeki kredi türlerine, belirlenen oranlar nisbetinde yapılacaktır.

Bu tebliğde de, yurt dışı kaynaklardan ya da her türlü özel fonlardan açılan krediler, Devlet Yatırım Bankasınca açılan krediler, döviz getirme taahhüdü bulunmayan gemi ithali kredileri, taşıt yatırım kredileri kapsam dışı bırakılmıştır. Ayrıca, reeskont kaynaklı kredilerde reeskonta gelindiği

(23) 8/5756 sayılı kararnamenin 1.1.1983 tarihinde yürürlüğe girmesiyle 29.5.1980 tarih ve 8/909 sayılı karar ve bu kararın ek ve tadilleri ile 8/909 sayılı kararın uygulanmasına ilişkin tebliğler yürürlükten kalkmıştır.

esaslari hakkındaki" kararı 14.12.1982 tarih ve 17898 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmış ve 1 Ocak 1983 tarihinde uygulanmak üzere yürürlüğe girmiştir. Daha sonra, 30.12.1982 tarih ve 17914 sayılı Resmi Gazete'de konu ile ilgili Merkez Bankası tebliği yayınlanmıştır(23).

Amacı, kalkınma planı yıllık programları ile teşviki öngörülen sektörlerin kredi maliyetlerini ucuzlatmak, banka kaynaklarını özendirilmesi istenen sektörlerle yöneltmek, yatırım ve ihracatı geliştirmek amacıyla Merkez Bankası nezdindeki faiz farkı iadesi fonundan yapılacak ödemeler ile fon kesintilerini düzenlemek olan tebliğ hükümlerine göre; fonun kaynaklarını; bankaların verdikleri kredilere tahakkuk ettirdikleri faizlerin % 10'u oranında kredi alanlardan ilave tahsil edecekleri miktar ile, Merkez Bankası'nın Kamu İktisadi Teşebbüslerine verdiği kredilere tahakkuk ettirdiği faizlerin % 10'u oranında, fona yatıracakları kesintiler oluşturmaktır. Fondan ödemeler ise bu tebliğde yer alan listedeki kredi türlerine, belirlenen oranlar nisbetinde yapılacaktır.

Bu tebliğde de, yurt dışı kaynaklardan ya da her türlü özel fonlardan açılan krediler, Devlet Yatırım Bankasınca açılan krediler, döviz getirme taahhüdü bulunmayan gemi ithali kredileri, taşıt yatırım kredileri kapsam dışı bırakılmıştır. Ayrıca, reeskont kaynaklı kredilerde reeskonta gelindiği

(23) 8/5756 sayılı kararnamenin 1.1.1983 tarihinde yürürlüğe girmesiyle 29.5.1980 tarih ve 8/909 sayılı karar ve bu kararın ek ve tadilleri ile 8/909 sayılı kararın uygulanmasına ilişkin tebliğler yürürlükten kalkmıştır.

lardan va da her türlü özel fondan açılan kredilere faiz farkı iadesi yapılmaması ilkesi korunmuştur.

Faiz farkı iadesi fonu hakkındaki tebliğler hükümlerine göre faiz farkı iadesinden yararlanan kredilerin kazandıkları haklar aynı kalmak şartı ile ve vadeleri sonuna kadar devam etmeleri koşuluyla 1.1.1985 tarihinden geçerli olmak üzere Bakanlar Kurulu'nun 84/8860 sayılı kararı(25) ile "Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu" kurulmuştur. Söz konusu fon daha önce Faiz Farkı İadesi Fonu'nun işlevini üstlenmiş olup, bu fondan yapılmakta olan ödemeler bundan böyle Kaynak Kullanımı Destekleme Fonundan yapılacaktır.

Kaynak Kullanımı Destekleme Fon'u ile ilgili olarak yayınlanan 84/8860 sayılı kararnameye göre fon'un amacı; kalkınma planı ve yıllık programlarda öngörülen hedeflere uygun olarak ihracatı ve yatırımlarda kaynak kullanımını desteklemek yoluyla banka kaynaklarının bu hasalara yönlendirilmesi ve ihtisas kredilerinde kredi maliyetlerinin düşürülmesini temin etmektir. Kararın kapsamına, Devlet Planlama Teşkilatınca 14.10.1984 tarihinden itibaren yatırım teşvik belgesine bağlanan yatırımlar ve 1.1.1985 tarihinden itibaren fiilen yapılan ihracatlar ile bu tarihten itibaren açılan ihtisas kredileri girmektedir.

Fon'un kaynaklarını; bankaların verdikleri kredilere tahakkuk ettirdikleri faizlerin % 7,5'i oranında kredi alan-

(25) 15 Aralık 1984 tarih ve 18606 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu hakkındaki karar.

lardan ilaveten tahsil edecekleri miktarlar, Merkez Bankası'nın kamu kuruluşlarına verdiği kredilere tahakkuk ettirdiği faizlerin % 7,5'i oranında fon'ayatıracağı kesintiler, Merkez Bankası'nın bankalarca eksik tesis olunan disponibiliteler ve mevduat munzam karşılıklarına tahakkuk ettirdiği cezai faizler, Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığınca selektif kredi fonu ile ihracatı teşvik fonundan yapılacak aktarmalar, Para ve Kredi Kurulu- Kararı ile destekleme ve fiyat istikrar fonundan yapılacak aktarmalar ve faiz farkı iadesi fonunun devredilen bakiyesi oluşturacaktır. Ayrıca Merkez Bankası fon kesinti oranını artırmaya veya eksiltmeye yetkili kılınmıştır.

Fonun kaynaklarından yapılacak ödemelerin oranları ise, DPT Müsteşarlığının görüşü alınarak, Merkez Bankası'nca şu oranları geçmemek üzere belirlenecektir. İhracatta % 4, 600 milyon liranın üzerindeki sabit yatırımlarda yatırımın gerçekleşen kısmı üzerinden çeşitli şartlara göre % 7 ila % 20 arasında, kredilerde ise % 5 ila % 7 arasında

84/8860 sayılı kararla ilgili T.C. Merkez Bankası Tebliği ise 31.12.1984 tarih ve 18622 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak 1.1.1985 tarihinde yürürlüğe girmiş olup, halen geçerliliğini sürdürmektedir.

IV.5.2. Faiz Farklılaştırılması

Krediler için kullanıldıkları sektörlerle, vadelerine ve türlerine göre birbirinden ayrı ve öncelik bakımından değişen oranlarda faiz ve reeskont yüzdesi saptanması yöntemini

faiz farklılaştırılması olarak niteleyebiliriz. Ülkemizde bu uygulama önceleri tarım, konut ve esnaf ve sanatkar gibi belirli ekonomik kesimlerin finansmanını sağlamak amacıyla kurulmuş olan bazı kamu bankalarının kredi uzmanlık alanlarında kullandırdıkları kredilerle, tüm bankalarca kullanılan dışsatım kredilerinin faiz oranlarının genel kredi faiz oranlarından daha düşük saptanması biçiminde yürütülmüş, ticari bankaların orta vadeli krediye yönelmelerini teşvik etmek amacıyla kullanımına ise 7/1380 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile başlanmıştır(26).

Bakanlar Kurulu'nun 7/1100 sayılı kararı ile(27) ödünç para verme işlerinde alınacak azami faiz oranı % 11,50 olarak belirlendiği halde, ticaret bankalarının orta vadeli krediye yönelmelerini özendirmek amacıyla 7/1380 sayılı kararla değişiklik yapılmış ve orta vadeli kredilerde uygulanacak azami faiz oranı % 12 olarak tesbit edilmiştir. 1973 yılında kredi faiz oranları 7/5823 sayılı kararla yeniden belirlenmiş(28) ve genel kredi faiz oranları % 10,50'ye düşürüldüğü halde orta ve uzun vadeli kredi faiz oranının % 12'de bırakılmasıyla faiz farklılaştırılması artırılmıştır.

1974 yılı sonlarına doğru Bakanlar Kurulu'nun 7/8809 sayılı kararı ile(29) faiz oranları yeniden tesbit edilmiş ve genel kredi faiz oranı % 11,50, orta ve uzun vadeli kredi

(26) 15.10.1970 tarih ve 13640 sayılı Resmi Gazete

(27) 10.8.1970 tarih ve 13575 sayılı Resmi Gazete

(28) 12.2.1973 tarih ve 14446 sayılı Resmi Gazete

(29) 29.3.1974 tarih ve 14991 sayılı Resmi Gazete

faiz oranı % 14 olarak tesbit edilmiş ve faiz farkı daha da artırılmıştır. Bu kararlar işlerlik kazandırılan diğer bir gelişme de, bankalarca sağlanacak serbest faizli mevduat tutarını aşmamak ve yıllık programların genel teşvik tablosunda yer alan sektörlerde kullandırılmak üzere verilecek beş yıldan fazla vadeli kredilerin faiz oranlarının banka ile borç alan arasında serbestçe belirlenmesi olanağının yaratılmış olmasıdır.

Faiz farklılaştırması uygulamasında yeni bir aşama yapılarak 7/14687 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile(30) kredi türlerine göre farklı saptanan faiz oranlarının, banka ve borç alan yönünden de farklı olması sağlanmıştır. Ayrıca banka ve borç alan için ayrı ayrı belirlenen kredi faiz oranları arasındaki farkın faiz farkı iadesi fonuna yatırılması zorunluluğu getirilmiştir.

6.4.1979 Tarih ve 7/17359 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı(31) ile faiz oranları genel olarak artırılmış, serbest faizli kredi uygulaması ticari bankalar için kaldırılmış, sadece kalkınma ve yatırım bankaları tarafından yurt içinde tahvil çıkarılması yoluyla sağlanacak en az beş yıl vadeli kaynaklar karşılığında kullandırılacak kredilerle sınırlandırılmıştır. 8/174 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı(32) ile yıllık faiz oranı kısa vadeli kredilerde % 21, orta vadeli kredilerde % 22 olarak tesbit edilmek suretiyle % 1 oranında bir

(30) 28.2.1978 tarih ve 16214 sayılı Resmi Gazete.

(31) 13.4.1979 tarih ve 16608 sayılı Resmi Gazete.

(32) 25.1.1980 tarih ve 16880 sayılı Resmi Gazete.

fark sürdürülmüştür. 1 Temmuz 1980 tarihinde yürürlüğe giren 8/909 sayılı karar(33) ile bankaların açacakları kredilere uygulayacakları faiz oranlarını vadelerine göre serbestçe tesbit ve ilan etmeleri imkanı sağlanmıştır. Bankaların zaman zaman bir araya gelerek ilan ettikleri faiz oranlarında orta vadeli kredilere % 2 civarında bir faiz farkı tanındıkları görülmüştür.

1 Ocak 1983 tarihinde yürürlüğe giren 8/5756 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı(34) ile, kararnamenin 4 üncü maddesinde belirtilen krediler hariç bankaların ödünç para verme işlerinde ve mevduat kabulünde alacakları ve verecekleri yıllık azami faiz oranlarının, toplam mevduat içindeki payları % 3 ve daha fazla olan bankalar tarafından vade ve türlerine göre serbestçe tesbit edilerek müştereken Merkez Bankasına bildirilecek oranları aşmaması esası kabul edilmiştir. Merkez Bankasının, kararnameye istinaden bankalarca tesbit edilen faiz oranları hakkındaki 1 no'lu tebliğine göre; kısa vadeli kredilerde genel olarak azami faiz oranı % 36, orta vadeli kredilerde % 38, daha sonra yürürlüğe giren 2 no'lu tebliğine göre de, kısa vadeli kredilerde genel olarak % 32, orta vadeli kredilerde % 34 olarak tesbit edilmiş ve her iki tebliğde orta vadeli krediler lehine % 2 oranında bir faiz farkı sağlanmıştır.

(33) 4.6.1980 tarih ve 17007 sayılı Resmi Gazete.

(34) 14.12.1982 tarih ve 17898 (Mükerrer) sayılı Resmi Gazete.

Daha sonra 19.12.1983 tarihinde 83/7507 sayılı karar(35) yürürlüğe konulmuş bu kararda da, bankaların kredi faizlerini serbestçe tesbit etmesi ilkesi korunmuştur. Bu karara istinaden Merkez Bankasınca 1984-85-86 yıllarında çeşitli tebliğler çıkartılmış ve bu tebliğlerde reeskont işlemlerinde uygulanacak faiz oranları yayınlanmıştır. Bankaların reeskonta geldikleri kredilerde uygulayacakları faiz oranı tesbit edilen orandan fazla olduğu taktirde, her bir puan fazlalık için Merkez Bankasınca bankalardan 2 puan daha fazla faiz alınacağı açıklanmıştır. Bu dönemde bankalar kendi kaynaklarından kullandıkları orta vadeli krediler için % 63-66 arasında bir faiz oranını uygulamaktadırlar.

IV.5.3. Zorunlu Orta Vadeli Kredi Oranı

1211 sayılı T.C. Merkez Bankası Kanunu'nun 46 ncı maddesi Bankaya orta vadeli reeskont ve avans işlemleri yetkisi vermiş, Banka bu yetkiye dayanarak 1971 yılında orta vadeli kredi reeskontunu başlatmıştır. Ancak, 1971 yılı sonuna gelindiğinde verilen kredi miktarının istenilen seviyede olmadığı ve bankaların bu kredi imkanına rağbet etmedikleri görülmüştür. Ticaret bankalarını orta vadeli kredilere yöneltmek ve istenen amaca ulaşmak için, T.C. Merkez Bankası Banka Meclisi 1211 sayılı Kanunun 4/II-d ve 40/II-c maddelerine dayanarak 11.3.1972 tarih ve 14125 sayılı Resmi Gazete'de bir tebliğ yayınlamıştır(36).

(35) 19.12.1983 tarih ve 18256 (Mükerrer) Sayılı Resmi Gazete.

(36) TUNABOYLU, Osman: a.g.e., S.76.

Bu tebliğe göre; ödenmiş sermayeleriyle yedek akçe-
 ri ve toplam mevduatları tutarı yüz milyon lira ve daha faz-
 la olan ticaret bankalarının, plasmanları toplamının en az
 % 10'unu projeye bağlı yatırım, tevsi ve modernleştirme ile
 ilgili orta vadeli sanayi, maden, gemi inşası, gemi inşa te-
 sisleri ve turizm kredileri ile faaliyete yeni girecek bu
 gibi tesislerin yine orta vadeli ve projeli işletme kredile-
 rine tahsis etmeleri zorunluluğu getirilmiştir.

Böylece zorunlu bir orta vadeli kredi rasyosu ortaya
 çıkmış olmaktadır. Amaç bir yandan sanayi kesimi yatırımları
 için orta vadeli fon yaratmak, diğer yandan sanayiye kısa va-
 deli kredi usulleriyle finanse etmekte olan ticaret bankala-
 rına orta vadeli kredileme alışkanlığını kazandırmak, gerek-
 li organizasyonu kurmalarını sağlamaktır.

T.C. Merkez Bankası Banka Meclisi'nin 9.9.1972 tarih
 ve 14301 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan tebliği ile ilk
 tebliğin kapsamı genişletilmiş ve banka plasmanlarının %10'u
 oranındaki limite, yurt dışından gemi ve uçak satın alan ku-
 ruluşlarla belediye veya işletmelerinden sipariş aldıkları-
 nı akitle belgeleyen otomotiv endüstrisine açılan işletme
 kredileri de dahil edilmiştir.

7.1.1976 Tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan T.C. Merkez
 Bankası tebliği ile daha önceki iki tebliği yürürlükten kal-
 dırılarak esasları yeniden belirlenen hükümler yürürlüğe ko-
 nulmuştur. Yeni uygulamaya göre; ödenmiş sermaye, yedek akçe
 ve toplam mevduatları tutarı yüz milyon lira ile bir milyar

lira arasında bulunan bankalar plasmanlarının % 10'unu, bir milyar liradan fazla (bir milyar dahil) olan bankalar ise plasmanlarının % 20'sini projeye bağılı yatırım, tevsi ve modernleştirme ile ilgili orta vadeli sanayi, maden, gemi inşaaı, gemi inşaa tesisleri ve turizm kredileri ile faaliyete yeni girecek bu gibi tesislerin orta vadeli ve projeli işletme kredilerine tahsis edeceklerdir. T.C. Merkez Bankası reeskont kaynağından verilen orta vadeli krediler % 10 ve % 20 oranlarının hesabında nazara alınmayacaktır. Belirtilen oranlar en geç 1976 yılı Eylül ayı sonuna kadar gerçekleştirilecektir. Söz konusu oranları bu tarihe kadar gerçekleştiremeyen bankalar eski orana tekabül eden plasman tutarını Merkez Bankasının uygun göreceğı şekilde plase etmek zorundadır.

IV.5.4. Orta Vadeli Kredilerde Kullanılan Mevduat İçin Munzam Karşılık İstisnası

Banka kaynaklarının kalkınma planlarında öngörülen ekonomik gelişme hedeflerine yöneltilmesini sağlamak amacıyla, bankaların mevduat kaynaklarından belirtilen sektörlerle orta vadeli kredi olarak tahsis edecekleri miktara tekabül eden kısım için vadesiz mevduat munzam karşılığı 7/5824 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı(37) ile 1 Ocak 1973 tarihinden itibaren % 25'den % 20'ye düşürülmüştür. Daha sonra 7/7471 sayılı kararla(38) mevduat munzam karşılık oranları vadesiz mevduatta

(37) 12.2.1973 tarih ve 14446 sayılı Resmi Gazete.

(38) 28.11.1973 tarih ve 14726 sayılı Resmi Gazete.

% 30'a, vadeli mevduatta % 25'e çıkartılmış, ancak tercihli munzam karşılık oranı vadeli mevduatı da kapsamak üzere % 20'de bırakılmıştır.

Bakanlar Kurulu'nun 26.8.1974 tarih ve 7/8809 sayılı kararı(39) ile bankaların, mevduat kaynaklarından kalkınma planı ve yıllık programlarda belirtilen sektörlerde projeye dayalı ve iki yılı aşan orta vadeli kredi tahsis edip kendi imkanlarından kullandırdıkları miktara tekabül eden vadeli ve vadesiz mevduat % 5 oranında munzam karşılığa tabi tutulmuş, 1 Temmuz 1975 tarihinden itibaren de 7/10058 sayılı kararla(40) sıfıra indirilmiştir. Yani bankaların orta vadeli kredilere tekabül eden mevduat için munzam karşılık tesis etme yükümlülüğü tamamen kaldırılmıştır.

28.2.1978 Tarih ve 16214 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 7/14687 ve bu kararı yürürlükten kaldıran 7/17359 sayılı Bakanlar Kurulu Kararlarında(41) ise; kalkınma planları yıllık programlarında belirtilen sektörlerle kullandırılacak orta ve uzun vadeli yatırım ve tevsi kredilerine tahsis edilecek mevduat için % 5, gerice yörelerde genel teşvik tablosuna dahil sektörlerle kullandırılacak her türlü orta ve uzun vadeli yatırım ve bu yatırımlarla ilgili işletme kredilerine tahsis edilecek mevduat için sıfır tercihli mevduat munzam karşılık oranı tesbit edilmiştir.

(39) 29.8.1974 tarih ve 14991 sayılı Resmi Gazete.

(40) 1.7.1975 tarih ve 15282 sayılı Resmi Gazete

(41) 13.4.1979 tarih ve 16608 sayılı Resmi Gazete.

Daha sonra, 4.6.1980 tarih ve 17007 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 8/909 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile, %5 oranına tabi mevduatla ilgili orta ve uzun vadeli yatırım ve tevsi kredilerinin koşullarına, en az iki yıl ödemesiz dönemli ve teşvik belgeli ve projeye dayalı olmaları şartları da eklenmiş ayrıca, orta vadeli işletme kredilerine tahsis edilecek mevduat munzam karşılığın % 10 oranında ayrılması hükmüne bağlanmıştır. 1 Haziran 1982 tarihinde yürürlüğe giren 8/4745 sayılı Bakanlar Kurulu Kararında(42) tercihli munzam karşılık oranları yerine munzam karşılık indirim oranları belirlenmiştir.

1.1.1983 Tarihinden itibaren yürürlüğe giren 8/5865 sayılı Bakanlar Kurulu Kararında(43) ise, toplam mevduattan bankalar mevduatı düşüldükten sonra kalan mevduat tutarı üzerinden Menke Bankası'nda bulundurmakla yükümlü kılındıkları munzam karşılık oranı % 25 olarak tesbit edilmiştir. Merkez Bankasınca 19.12.1983 tarih ve 18256 (Mük.) Sayılı Resmi Gazetede yayınlanan Mevduat Munzam Karşılıkları Hakkındaki 1 sayılı Tebliğ ile daha önce % 25 oranında munzam karşılık tesis etmekle yükümlü olan bankaların 1.1.1984 tarihinden itibaren genel teşvik tablosunda yer alan sektörlerle kullanıracakları orta ve uzun vadeli (iki yıl ve daha uzun vadeli) teşvik belgeli yatırım kredilerine tekabül eden mevduat için tesis edecekleri tercihli munzam karşılık % 15 oranında belirlenmiştir.

(42) 1.6.1982 tarih ve 17711 sayılı Resmi Gazete.

(43) 31.12.1982 tarih ve 17915 (Mükerrer) sayılı Resmi Gazete.

Mevduat Munzam Karşılıkları Hakkında yayınlanan 85/1 sayılı tebliğ(44) 1 Nisan 1985 tarihinde yürürlüğe girmiş ve bu tebliğde tesis olunacak munzam karşılık oranı % 21 olarak belirlenmiştir. Ancak döviz tevdiat hesapları ile dövize dönüştürülebilir TL. mevduat hesapları mevduat munzam karşılık hesabına dahil edilmemişlerdir.

1 Mart 1986 tarihinde yürürlüğe giren 86/1 Mevduat Munzam Karşılıkları hakkındaki tebliğ 1.3.1986 tarih ve 19034 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmış olup bununla, tesis olunacak munzam karşılık oranı % 15 olarak saptanmıştır. Ayrıca mevduat munzam karşılıklarının düşürülmesi nedeniyle alacaklı çıkan bankaların bu alacaklarının iade edilmiyerek muaccel borçlarına mahsup edilmesi de hükme bağlanmıştır.

IV.5.5. Vergi Resim ve Harç İstisnası

İhracatı geliştirmek amacıyla Bakanlar Kuruluna vergilerde düzenleme yetkisi veren 261 sayılı yasa 5.7.1963 tarih ve 11446 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiş, iki yıllık bir uygulamadan sonra dış satımın özendirilmesini amaçlayan önlemler 7.8.1970 tarih ve 7/1117 sayılı kararla(45) yeniden düzenlenmiştir. Her iki kararda da dışsatımın geliştirilmesine ilişkin diğer önlemler yanında, kısa vadeli dışsatım kredilerinde vergi, resim ve harç istisnasının uygulama esasları belirlenmiştir. Daha sonra 13.12.1973 tarih ve 14447 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren

(44) 20.3.1985 tarih ve 18700 sayılı Resmi Gazete.

(45) 10.8.1970 tarih ve 13575 sayılı Resmi Gazete.

7/5821 sayılı kararla, yatırımların gerçekleşme safhasında firmalara açılan ihracat garantili yatırım ve gemi inşası, gemi inşa tesisleri ile ilgili orta ve uzun vadeli kredilerde de vergi, resim ve harç istisnası uygulanması kabul edilmiş ve kaynakları ne olursa olsun söz konusu orta ve uzun vadeli krediler banka ve sigorta muameleleri vergisi, damga vergisi ile diğer konularda yer alan resim ve harçlardan istisna edilmiştir.

İstisnadan yararlanılabilmesi için teşvik belgesi alınması ve bu belgede öngörülen dışsatım tutarının gerçekleştirileceğinin taahhüt edilmesi gerekmektedir. Gemi yapımı ve gemi yapım tesisleri kredileri için dışsatım taahhüdü söz konusu değildir, ancak hariçten gemi alımı kredileri için dışsatım taahhüdü bulunmaktadır.

Orta ve uzun vadeli yatırım kredilerinde başlatılan vergi, resim ve harç istisnası uygulaması ve uygulamaya ilişkin esaslar her yıl Devlet Planlama Müsteşarlığınca yayınlanan yatırımların teşviki ve yönlendirilmesi ile ilgili tebliğlerde belirtilmektedir. 1986 Yılı Programının Uygulanması, Koordinasyonu ve İzlenmesine dair kararı yürürlüğe koyan 85/10011 sayılı Bakanlar Kurulu Kararına(46) istinaden DPT Müsteşarlığınca 5.12.1985 tarih ve 18949 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan Yatırımların Teşviki ve Yönlendirilmesi ile ilgili 86/1 sayılı tebliğde, orta ve uzun vadeli yatırım kredilerinde uygulanacak olan vergi, resim ve harç istisnası hükümleri şu şekilde belirlenmiştir.

(46) 11 Kasım 1985 tarih ve 18925 sayılı Resmi Gazete.

Tam kapasite ile üretime geçtikten sonra 5 yıl müddetle aşağıda belirtilen oranlarda ihracat yapmayı taahhüt eden yatırım projelerine açılacak orta ve uzun vadeli iç yatırım kredileriyle, döviz kredilerine ve dış kredilere vergi, resim ve harç istisnası tatbik edilir.

- 1- Gelişmiş bölgelerde yapılacak yatırımlarda yıllık üretimin asgari % 20'si
- 2- Normal bölgelerde yapılacak yatırımlarda yıllık üretimin asgari % 10'u
- 3- Kalkınmada öncelikli yörelerde yapılacak yatırımlarda yıllık üretimin asgari % 5'i

Yıllık ihracat taahhüt miktarının kalkınmada öncelikli yörelerde 200.000.-\$, normal bölgelerde 400.000.-\$ ve gelişmiş bölgelerde 600.000.-\$'dan fazla olması halinde, taahhüt edilecek ihracat miktarı Devlet Planlama Teşkilatınca belirlenir.

Söz konusu istisna, gemi inşası ve gemi inşa tesisleri (yurt dışından gemi ithali hariç) ile ilgili orta ve uzun vadeli kredilerde asgari ihracat taahhüdü aranmadan uygulanır. Ayrıca vergi, resim ve harç istisnasından istifade edebilmesi için teşvik belgesinde kayıtlı sermaye özel şartının belirtilen süre içerisinde yerine getirilmesi gerekmektedir. Yüzde yüz halka açık şirketlerin alacağı her türlü kredilerle döviz kredisi ve dış kredilerle ilgili taleplerde bu şart aranmayacağı gibi, sermaye özel şart süresi, yatırım süresi sonu ile sınırlı olması halinde de aranmaz.

Vergi, resim ve harç istisnası yatırım tutarına bakılmaksızın bu madde çerçevesinde ihracat taahhüdünde bulunan bütün yatırımlara uygulanır (Tebliğ Mad. 33).

Teşvik belgesinde vergi, resim ve harç istisnası öngörülmüş bulunan yatırımlarda kredi ikraz sözleşmesinin teşvik belgesinin termin süresi içerisinde yapılması gerekir (Tebliğ Mad.34).

Yatırım maliyetinin çeşitli sebeplerle artması halinde bankalar teşvik belgesinde yazılı kredi miktarını % 30'a kadar artırabilirler. Belgede gösterilen özkaynak-kredi nisbetinin bozulmaması kaydıyla artırılan bu kredi içinde vergi, resim ve harç istisnası uygulanır. Vergi, resim ve harç istisnası uygulanarak alınmış olan dış kredilerle döviz kredilerinde sonradan Türk Parasının değerinde yapılan değişikliklerden doğan artışlar ne olursa olsun vergi, resim ve harç istisnasından faydalanır. Bu maksat için ayrıca teşvik belgesinde değişiklik yapılmasına gerek yoktur (Tebliğ Mad.35).

Vergi, resim ve harç istisnası, kredinin alınması ve ödenmesine taalluk eden her türlü banka, noter, tapu v.s. muameleleri sebebiyle ödenmesi gereken vergi, resim ve harçlara şamil olup (mesela akreditif muamelesi gibi) kredinin kullanılmasıyla alakalı muamelelerden doğan vergi, resim ve harçlar için uygulanmaz. Bahis konusu istisnalar ilgili banka tarafından istenilen ipotek veya teminatın tamamına tatbik edilir(Tebliğ Mad.36).

Tevsi yatırımlar için alınacak ihracat taahhüt miktarı tevsi yatırımla sağlanacak ilave kapasite üzerinden tesbit edilir (Tebliğ Mad.37).

Vergi, resim ve harç istisnası uygulaması, ilgili kanun ve kararname ile teşvik belgesi ve bu tebliğ esasları çerçevesinde yapılır. Teşvik belgesi dışında başka bir belge aranmaz (Tebliğ Mad.38).

Yatırımcılar, vergi, resim ve harç istisnası uygulanarak aldıkları krediye ait ilgili banka veya bankalarca tasdikli teşvik belgesinin bir fotokopisini DPT Müsteşarlığına krediyi aldıkları tarihten itibaren en geç bir ay içinde gönderirler (Tebliğ Mad.39).

Teşvik belgesine istinaden vergi, resim ve harç istisnası tatbik edilerek kredi alan yatırımcılar, bu krediyi belge şumulündeki ihracata müteallik yatırımlarda kullanmadıkları veya belge şartlarına ve bu tebliğ hükümlerine aykırı hareket ettikleri takdirde normal, orta ve uzun vadeli kredilere uygulanan faiz haddi, komisyon ve sair masraflar toplam üzerinden hesaplanacak banka ve sigorta muameleleri vergisi ile kredi muamelelerine müteferri tahsil edilmemiş bulunan diğer vergi, resim ve harçları vergi mevzuatı hükümleri içinde ödemekle mükelleftirler (Tebliğ Mad.40).

Teşvik belgesinde öngörülen asgari ihracat miktarı yurt içi talebin ve dünya piyasalarının durumu göz önüne alınarak tesbit edilir. Miktar ve değer olarak belgede yer alan ihracatın tesbit edilen yıllar içinde ve bu tebliğ esas-

larına göre yapılıp, yapılmadığının takip ve kontrolü için yatırımcılar taahhüt müddeti sona erinceye kadar her yıl sonunda yapılan ihracatın cinsini miktarını ve değerini US Doları olarak gösteren listeleri ilgili bankalara tasdik ettirerek DPT Müsteşarlığına göndermek zorundadırlar.

IV.5.6. T.C. Merkez Bankasının Orta Vadeli Senetleri Reskonta Kabul Etmesi

1970 Yılına kadar yalnızca kısa vadeli reeskont kredileri veren Merkez Bankası bu tarihten sonra orta vadeli reeskont kredisi de veren bir kurum haline gelmiştir.

1211 Sayılı T.C. Merkez Bankası Kanunu 26.1.1970 tarihinde yürürlüğe girmiş ve kanunun 46'ncı maddesi ile Bankanın, Banka Meclisince tesbit edilecek esas ve şartlarla, bankalar tarafından tevdi edilecek vadelerine en çok beş yıl kalmış olan ve en az iki imza taşıyan senetleri reeskonta kabul edebilmesi veya karşılığında avans verebilmesi imkanı sağlanmıştır.

Daha sonra 1211 sayılı kanunda değişiklik yapan 3098 sayılı Kanun 15.12.1984 tarih ve 18606 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiş ve bu kanunla 46'ncı madde de değişiklik yapılarak vadelerine en çok sekiz yıl kalmış olan senetlerin reeskonta kabulü veya karşılığında avans verilmesi imkanı sağlanmıştır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

V. BÜLÜM

T.C.MERKEZ BANKASININ ORTA VADELİ KREDİ UYGULAMASI

V.1. Orta Vadeli Kredi Uygulamasının Esasları

V.1.1. Kredinin Konusu ve Kullanım Alanı

T.C. Merkez Bankası'nca verilen orta vadeli reeskont kredileri (DPT) Teşvik Uygulama Başkanlığınca her yıl yayınlanan Genel Teşvik Tablosunda yer alan ve teşvik edilmesi öngörülen sektörlerin yatırım, donatım harcamalarının finansmanı ile işletme sermayesi ihtiyacının karşılanmasını yönetmektedir.

Bankanın orta vadeli reeskont kredisi uygulamasının genel esasları ise, Bakanlar Kurulunca yayınlanan Yıllık Programın (DPT) Teşvik Uygulama Başkanlığı'nca düzenlenen Yatırımların ve Döviz Kazandırıcı Hizmetlerin Teşviki ve Yönlendirilmesine ait tebliği dikkate alınarak Banka Meclisince saptanır ve "Orta Vadeli Reeskont Kredisi Esas ve Şartları" olarak ilan edilir.

Halen yürürlükte bulunan Esas ve Şartlar Banka Meclisi'nin 11 Şubat 1986 tarih ve 4732/14413 sayılı kararı ile kabul edilmiş olup, 1986 yılına ait Yatırımların ve Döviz Kazandırıcı Hizmetlerin Teşviki ve Yönlendirilmesine ait tebliği dikkate alınarak düzenlenmiştir.

V.1.2. Avansa Kabul Edilebilecek Senetler

Teşvik belgesine, yeterlilik belgesine, (DPT) Teşvik Uygulama Başkanlığı'nın uygunluk yazısına ve Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası'nın beyanına istinaden bankalara tahsis olunan yeni yatırım, donatım (tevsî, yenileme, kalite düzeltme, darboğaz giderme) ve işletme (tarım sektörü projeleri de dahil) kredilerinin teminatı olarak düzenlenen senetler karşılığında avans verilecektir.

Avansa kabul edilebilecek senetlerin vadesi sekiz yılı geçemez, sekiz yılı geçtiği takdirde son sekiz yıla ait senetler avansa kabul edilebilir. Gemi onarımı, tadili, yenilenmesi, çekici ve treyler projelerinin finansmanı ve işletme kredileri ile yatırım malı satışının finansmanı için düzenlenen senetlerin vadeleri ise beş yılı geçemez, beş yılı geçtiği takdirde son beş yıla ait olanlar avansa kabul edilir.

V.1.3. Orta Vadeli Senetlerde Aranacak Özellikler

Söz konusu senetlerin;

a) Son ciranta bir banka olmak koşuluyla en az iki imzayı taşıması,

b) Gemi onarımı, tadili, yenilenmesi, çekici ve treyler satın alınması projelerine ilişkin kredilerde işletme kredilerine ve yatırım malının satışının finansmanına ait senetlerin vadelerine en çok beş yıl, diğer projelere ilişkin kredilerle ilgili senetlerin vadelerine en çok sekiz yıl kalmış bulunması,

c) Yasal şekillere uygun düzenlenmiş olması, gereklidir.

V.1.4. Özkaynak Oranları

Sınai veya tarımsal yatırım ve donatım projelerinin finansmanında; yatırım tutarının teşvik belgesinde belirtilen orana tekabül eden kısmının firmanın kendi özkaynaklarından karşılanması gereklidir. Yurt dışından gemi, çekici ve treyler alımı projelerinin finansmanında özkaynağın tamamının sağlanmış olması şartı aranır.

V.1.5. Kredi Oranları

Banka, bir önceki yıl sonu bilançosuna göre kullandığı toplam kredilerin binde beşini aşan bir meblağı ihtiva eden senet ve vesikaları reeskonta kabul edemeyeceği gibi, teminat olarak da kabul edemez. Aynı imzaları taşıyan birden fazla senetlerin toplamı, yukarıda yazılı tutarı aştığı takdirde, fazlası reeskonta veya teminata kabul edilmez(1).

Bu had dahilinde kalınmak kaydıyla verilecek reeskont uygunluğu, bankaca talep edilen ve Merkez Bankası'nca uygun görülen finansman tablosuna göre ihtiyaç olarak tesbit edilen miktarın;

1- a) Gemi inşaatı, onarımı, tadili, yenilenmesi ve her türlü gemi yatırımları ile ithal edilecek Ro/Ro gemileri projelerinde,

(1) T.C. Merkez Bankası Kanunu Md.47.

b) Kalkınmada öncelikli yörelerde gerçekleştirilecek projelerde,

c) Dış satım yükümlülüğü bulunan projelerde,

d) Halka açık anonim şirketlerle kooperatif şirketlerce gerçekleştirilecek projelerde,

e) Tarım sektörüne ait projelerde,

f) Özel önem taşıyan sektör projelerinde,

% 70'ini

2- Yurt dışından özel maksatlı ve özel yapılı gemi ithali projelerinde % 60'ını

3- Çekici ve treyler yatırımlarına ait projelerle diğer projelerde % 50'sini, geçemez.

Ancak, yatırım ve kalkınma bankalarından gelen (yurt dışından özel maksatlı ve özel yapılı gemi ithali ile çekici ve treyler yatırımları hariç) projelerde yukarıda belirtilen oranlara 10 puan ilave edilir.

Denizcilik Bankasından gelen yurt içinde gemi inşaatı, onarımı, tadili ve yenilenmesi ile ilgili projelerde % 90 oranı uygulanır.

Gemi ithali projelerinin bağlı bulunduğu teşvik belgesi 22.8.1984 tarihinden sonra alınmış ise ve yukarıda belirtilen ikinci madde kapsamına girmiyorsa finanse edilmez, ayrıca Merkez Bankası tarafından yapılan hesaplamada projenin

reeskont ihtiyacı 30 milyon liradan aşağı ise bu projelerde finanse edilmez.

V.1.6. Yatırım Tutarı

Yatırım ve donatım kredisi talebi ile ilgili projelerin toplam sabit yatırım tutarı 120 milyon, tarımsal yatırım ve donatım projelerinde, kalkınmada öncelikli yörelerde ve halka açık anonim şirketlerle kooperatif şirketlerce gerçekleştirilecek projelerde 50 milyon liradan az olmamalıdır.

Projenin toplam sabit yatırım tutarı hesaplamasına işletme sermayesi ve gümrük vergi resimleri dahil edilmez.

V.1.7. Yatırıma Başlama Oranları

Gemi inşası, onarımı, tadili, yenilenmesi ve her türlü gemi yatırımı projeleri ile özel önem taşıyan sektörlerin projelerinde, kalkınmada öncelikli yörelerde uygulanacak projelerde, halka açık anonim şirketlerin, kooperatif şirketlerin uygulayacakları projeler ile tarımsal yatırım ve donatım projelerinde yatırım tutarının en az % 5'i diğer yatırım projelerinde ise en az % 10'u gerçekleştirilmeden Bankalara reeskont uygunluğu verilmez. Ancak, ön harcamayı gerektirmeyen projeler için yatırıma başlama asgari oranı aranmamaktadır.

V.1.8. Banka Limitleri

Bankalara verilebilecek reeskont uygunluğu, bankaların ödenmiş sermaye, ihtiyat ve mevduatları toplamının;

a) 40 milyar (hariç) liranın üzerinde olan bankalarda
% 10'unu

b) 40 milyar (dahil) liranın altında olan bankalarda
% 5'ini geçemez.

Denizcilik Bankası'nın denizcilik sektörüne, Ziraat Bankası'nın tarım sektörüne ve Etibank'ın madencilik sektörüne açtığı krediler ile kalkınma ve yatırım bankalarının açtığı krediler yukarıda belirtilen oranlara bağlı değildir.

V.1.9. Bankaların Başvurusu

Bir firma için kredi isteminde bulunan banka, Merkez Bankası Şubesinden sağlayacağı, talep ettiği kredi ile ilgili kredi istem formunu firmaya doldurtacaktır. (Kalkınma ve yatırım bankaları kendi kredi istem formlarını kullanırlar). Ayrıca, yeni yatırım ve donatım kredilerinde firmaca hazırlanan yapılabirlik raporunu (toplam yatırım tutarı bir milyar liranın altında olan projeler hariç) firmadan alacaklar ve bununla beraber mali, ekonomik ve teknik inceleme raporları düzenleyeceklerdir. (Revize projeler ile işletme kredilerinde sadece mali inceleme raporu düzenlemek yeterlidir).

Bankalar belirtilen bu belgeleri (ikişer nüsha halinde) genel müdürlüklerince ilgili Merkez Bankası Şubesine hitaben yazılmış olan kredi istem mektubuyla birlikte dosya halinde Merkez Bankası Şubesine vereceklerdir. Kredi talebine ait dosyada belirtilen belgeler yanında; krediye konu yatırım için gerekli döviz tutarı, projenin yatırım sürecine göre

döviz transfer planı, kredi kullanma planı, dış kredi veya döviz kredisi kullanılmış ise bunlara ait itfa planları, kredi istemi halka açık anonim şirket için yapılıyorsa firmanın hukuki durumunu kanıtlayan bilgi ve belgeler bulunacaktır.

Kredi istem mektubunda, bankanın projeyi incelemesi sonucunda firma için saptadığı kredi miktarı gösterilecek ve bu miktar üzerinden reeskont uygunluğu istenilecektir. Bankaların firmalara kredi vermeden önce reeskont uygunluğu isteminde bulunmaları şart değildir. Projenin yatırım döneminde tahsis edip kullandırdıkları krediler için yatırım tamamlanmadan önce reeskont uygunluğu isteminde bulunabilirler. Yatırım tamamlandıktan sonra kredi istemi kabul edilmez.

V.1.10. Kredi Taleplerinin İncelenmesi

Kredi talebine ilişkin dosya Merkez Bankası İdare Merkezinde gerekli incelemelere tabi tutulur ve taleple ilgili olarak bir rapor düzenlenir(2). Düzenlenen rapor Banka Yönetim Komitesi'nin ve Banka Merkez İskonto Komitesi'nin onayına sunulurak uygun görülen projeler için ilgili bankaya reeskont uygunluğu bildirilir.

V.1.11. Kredinin Kullanılması

Bankalar tahsis edilen krediyi kullanmadan önce firma ile aralarında yapılan borç sözleşmesinin, altışar aylık eşit taksitlerle geri ödenecek şekilde düzenlenecek itfa tablosu-

(2) Bkz. Ek: I.

nun ve sağlanan güvencenin türünü ve alındığını belirten belgenin ikişer suretini ilgili Merkez Bankası Şubesine vereceklerdir. Düzenlenecek borç sözleşmesi kredinin tamamını (reeskont kaynağı + banka kaynağı) kapsamalı, reeskont kaynağına ve banka kaynağına ayrı ayrı faiz uygulanması halinde miktarları ve faiz oranları ayrı ayrı gösterilmelidir.

Bankaların, reeskont uygunluğunun kendilerine bildirilmesinden sonra üç ay içinde bu belgeleri ve varsa diğer koşullara ait belgeleri ilgili Merkez Bankası Şubesine vermeleri gereklidir. Bu üç aylık süre meşru mazeret gösterilmek koşuluyla üç ay daha uzatılabilir, altıncı ayın sonunda belgeler verilmez ise reeskont uygunluğu iptal edilir.

Dışsatım yükümlülüğü bulunan projeler için verilen %70 oranındaki reeskont uygunluğunun kullanılabilmesi veya vergi, resim ve harç istisnasından yararlanılabilmesi için vergi, resim ve harç istisnasından yararlanılabileceğine ilişkin kaydı içeren teşvik belgesinin aslının Merkez Bankası Şubesine ibrazı gereklidir. Bu kaydı içeren belge ibraz edilmediği takdirde normal oranlara indirilerek kullanılır ve vergi, resim ve harç istisnasından yararlandırılmaz.

Gemi veya çekici ve treyler alımı için verilen reeskont kredilerine ait senetlerin Şubemize verilmesinden sonra altı ay içerisinde proje konusu geminin veya çekici ve treylerin satın alındığını kanıtlayan belgelerin Merkez Bankası'na gönderilmesi gereklidir.

V.1.12. Senetlerdeki Tutar ve Vadeler İle Ödemesiz Dönem

Avansa kabul edilecek senetlere ait tutar ve vadeler bankaca hazırlanan itfa planındaki taksitlerin vadelerine uygun olacaktır. Borcun başlangıç tarihi ile itfa planına göre verilecek senetlerdeki vadeler; gemi onarımı, tadili ve yenilenmesi ile çekici ve treyler satın alınması projelerine ilişkin kredilerde ve yatırım malı imalatçı satıcı kredileri ile işletme kredilerinde en çok (2 yıl ödemesiz) 5 yılı, diğer projelere ilişkin kredilerde en çok (3 yılı ödemesiz) 8 yılı geçmeyecektir.

V.1.13. Kredinin Denetimi

Bankalar ve ilgili Merkez Bankası Şubeleri, verilen kredinin kullanılmasını zaman zaman denetleyecek, projenin gelişimini ve gerçekleşme durumunu yakından izleyerek yatırım süresinde üç ayda bir, yatırım tamamlandıktan sonra altı ayda bir Merkez Bankası'na bilgi verirler.

V.2. Revize Edilen Projeler İçin Kredi Uygulaması

Merkez Bankası reeskont kaynaklarından yararlanılarak kısmen gerçekleştirilen projelerin yatırım tutarında meydana gelen artışlar nedeniyle duyulan finansman ihtiyacı için bankalarca ikinci defa reeskont uygunluğu talebinde bulunulması halinde, yeni yatırım tutarının en az % 50'sinin, üçüncü defa kredi talebinde bulunulması halinde ise, son yatırım tutarının % 80'inin gerçekleştirilmiş ve aracı banka katkısının da kullanılmış olması şartı aranır.

Aynı projenin finansmanı için finansman tablosunda finansman açığı bulunması dışında her ne şekilde olursa olsun üç defadan fazla reeskont uygunluğu verilmez ve bu projelerin finansmanı için verilecek reeskont uygunluğunun tesbitinde teşvik belgesinde öngörülen özkaynak oranına ve kredi oranlarına bağlı kalınır.

V.3. İşletme Kredisi Uygulaması

Teşvik belgesine bağlı yatırımını tamamlayarak deneme üretimine geçmiş veya işletme sermayesinin yetersizliği nedeniyle tam kapasiteye ulaşamamış kuruluşların deneme üretimine başlanıldığı tarihten itibaren bir yıl içinde aracı bankaya müracaatta bulunmaları halinde, teşvik belgesinde ve/veya (DPT) Teşvik Uygulama Başkanlığı'nın uygun görüşünü bildiren yazısında belirtilen işletme kredisi ihtiyacının % 50'si aracı banka kaynağından, % 50'si Merkez Bankası reeskont kaynağından karşılanacaktır. Tesislerin kısmen işletmeye açılmış olması halinde ise yalnız yatırımın gerçekleşen kısmına tekaül eden işletme kredisi ihtiyacı karşılanır.

Aynı teşvik belgesine ve/veya (DPT) Teşvik Uygulama Başkanlığı'nın uygun görüşünü belirten yazısına istinaden bir bankadan işletme kredisi kullanmış olan kuruluşlar için başka bankalara yeniden işletme kredisi reeskont uygunluğu verilemez, tahvil ihraç edilmiş ise satılan tahvillerin miktarı verilebilecek işletme kredisi reeskont uygunluğundan düşülür.

V.4. Yatırım Malları İmalatçı Satıcı Kredisi Uygulaması

Yatırım malı üreten sanayideki atıl kapasiteyi gidermek, yatırımları ve yatırım malı ihracatını hızlandırmak, yatırım malı üreten firmaların ürettikleri yatırım mallarının kredili satışına imkan sağlayabilmek amacıyla "Yatırım Malları İmalatçı Satıcı Kredisi" uygulamasına başlanmıştır(3).

V.4.1. Kredinin Konusu ve Kapsamı

Yatırım malı imalatçısı firmalar, bunların teşkil ettiği konsorsiyum ile kredili ihracat yapacak yatırım malı imalatçı-ihracatçı firmaların yatırım malı satışının finansmanı için Merkez Bankası reeskont kaynağından orta vadeli "Yatırım Malları İmalatçı Satıcı Kredisi" reeskont uygunluğu verilebilir.

V.4.2. Düzenlenecek Senetler

Kredi karşılığı teminat olarak Merkez Bankası'na avansa verilecek senetlerin;

- a) Yurt içi satışlarda son ciraanta bir banka olmak koşuluyla yatırımcı (alıcı) firmaların borçlu, imalatçı firmaların kefil olarak en az üç, yurt dışı satışlarda ise imalatçı-ihracatçı firma ve banka olarak en az iki imzayı ihtiva etmesi,

(3) Yatırım Malları İmalatı teşvik kararı 26 Ekim 1985 tarih ve 18910 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiş. Kararla yeni bir fon kurulması ve T.C. Merkez Bankası'ndan reeskont imkanı sağlanması kararlaştırılmıştır.

b) Vadelerine en çok beş yıl kalmış olması

c) Yasal şekillere uygun olarak düzenlenmiş bulunması gereklidir. İmalatçı firmaların kefaleti mal teslim edilince düşer, imalatçı-ihracatçı firmanın borcu ise kredi tasfiye oluncaya kadar devam eder.

V.4.3. Verilebilecek Kredi Miktarı

İmalatçı firmalar veya bunların teşkil ettiği konsorsiyum ile imalatçı-ihracatçı firmaların müşterileri ile yaptıkları kesin sözleşmede belirtilen satış tutarının % 80'ine kadar kredi verilebilir. Bu tutarın % 25'i aracı banka kaynağından, % 25'i Yatırım Malları İmalatı Teşvik Fonundan, % 50'si de Merkez Bankası reeskont kaynağından karşılanır. Ancak, reeskont kaynağından karşılanması gereken meblağın 100 milyon liradan az olması halinde reeskont uygunluğu verilmez.

V.4.4. Yeterlilik Belgesi

Yatırım malları imalatçı satıcı kredisinden yararlanmak isteyen firmaların (DPT) Teşvik Uygulama Başkanlığı'ndan Yatırım Mali İmalatçısı Yeterlilik Belgesi almaları gereklidir.

V.4.5. Kredinin Tahsis Edilmesi

Kredi, yurt içi satışlarda imalatçı firmaya siparişi veren müşteri veya varsa müşterinin açtığı ihaleyi kazanan müteahhit firma adına, yurt dışı satışlarda ise imalatçı-

ihracatçı firma adına tahsis edilir. Ancak aracı banka ödemeyi (reeskont + banka kaynağını) yurt içi satışlarda siparişi veren yatırımcı firmadan alacağı yazılı talimata istinaden ve sipariş edilen yatırım malının imalat süresi, teslim tarihleri ve kesin sözleşmedeki ödeme şartları gözönünde tutularak tesbit edilecek taksitler halinde imalatçı firmaya yapar. Yurt dışı satışlarda ise ödeme yurt içi satışlardaki esaslar çerçevesinde doğrudan adına kredi tahsis olunan imalatçı-ihracatçı firmaya yapılır.

V.4.6. Faiz Oranı

Yatırım malları imalatçı satıcı kredisine teşvik belgeli orta vadeli yatırım kredilerine uygulanmakta olan reeskont faiz oranı uygulanır.

V.5. Kalkınma ve Yatırım Bankaları İçin Revize Yatırım Kredisi ve Özel İşletme Kredisi Uygulanması

Çok ortaklı şirketlerle halka açık anonim şirketlerin ve kalkınmada öncelikli yörelerde yatırım yapmış olan diğer şirketlerin darboğazlarının giderilmesi, kapasite kullanımlarının artırılması ve sağlıklı bir yapıya kavuşturulması amacıyla kalkınma ve yatırım bankaları aracılığıyla revize yatırım ve özel işletme kredisi uygulaması yapılmaktadır.

V.5.1. Revize Yatırım Kredisi

Çok ortaklı şirketler ile halka açık anonim şirketler tarafından gerçekleştirilen projelerin ve kalkınmada öncelikli yörelerde yapılan yatırımların revize edilmesi halinde

revize edilen projeler için kredi uygulaması esaslarına göre işlem yapılır. Yatırım projesinde gösterilen sabit yatırım tutarının en az % 25'inin öz kaynakla karşılanması gereklidir ancak, yatırımın karakterine göre teşvik belgesinde daha yüksek bir özkaynak öngörülmüş ise yatırım bitinceye kadar özkaynağın belgede öngörülen seviyeye çıkarılacağı şirket yönetim kurulunca taahhüt edilmelidir.

Revize edilmiş projelere ait yatırımlarda finansman ihtiyacının % 20'si kalkınma ve yatırım bankalarınca % 80'i Merkez Bankası reeskont kaynaklarından karşılanır.

V.5.2. Özel İşletme Kredisi

Bir kalkınma ve yatırım bankasından kredi almış olmak, yatırımla ilgili teşvik belgesi bulunmak ve yatırımını tamamlayarak üretime geçmiş olmak kaydıyla; çok ortaklı şirketlerin, halka açık anonim şirketlerin, yatırımını kalkınmada öncelikli yörelerde yapmış olan diğer şirketlerin işletme kredisi ihtiyacını karşılamak üzere bankaca tesbit edilen miktarın % 70'i kadar özel işletme kredisi reeskont uygunluğu verilebilir. Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankasına ancak çok ortaklı şirketler için reeskont uygunluğu verilebilir, bunun için kalkınma ve yatırım bankasından kredi almış olma şartı aranmaz.

Özel işletme kredisinin verilmesi ile söz konusu şirketlerin; orta vadede kârlı ve verimli bir şekilde çalışabileceklerinin, kapasite kullanımlarının artacağı, darboğazlarının giderilebileceğinin, sağlıklı bir yapıya kavuşabile-

ceklerinin kalkınma ve yatırım bankaları tarafından düzenlenmiş bir raporda belirtilmesi gerekmektedir. Firmalara tahsis edilebilecek özel işletme kredisi, firmanın ödenmiş sermaye ve ihtiyatları toplamını geçemez. Kredinin vadesi 2 yılı ödemesiz 5 yıl olup faiz oranı % 28'dir.

V.6. Özel Orta Vadeli Sınai Yatırım Kredisi Uygulaması

Yatırımları ile ilgili olarak 24 Ocak 1980 tarihine kadar yurt içinden veya yurt dışından orta ve uzun vadeli döviz kredisi almış olan özel sektör kuruluşlarının Türkiye Sınai Kalkınma Bankası'nca yapılacak teknik değerlendirmeye göre tesbit edilecek kur farklarından doğan gerçek finansman ihtiyacının; kur garantisinden yararlandırılan firmalar için en çok % 90'ı, kur garantisinden yararlandırılmayan firmalar için en çok % 50'si oranlarında karşılanması için Türkiye Sınai Kalkınma Bankası'na bu banka aracılığı ile diğer bankalara ya da Türkiye Sınai Kalkınma Bankası'nın aracılık yapamayacağı hallerde doğrudan ticari bankalara kullanılmak üzere Özel Orta Vadeli Sınai Yatırım Reeskont Kredisi verilmektedir.

Söz konusu kredinin vadesi 3 yıl ödemesiz 5 yıldır. Ancak, 3 yıllık ödemesiz devrenin sonunda portföydeki senetler en çok 5 yıl vadeli yeni senetlerle değiştirilerek süre 8 yıla çıkartılabilmektedir.

V.7. Orta Vadeli Zirai Kredi Uygulaması

Tarım sektörünün orta vadeli finansman ihtiyacını karşılamak üzere, bu sektörün orta vadeli reeskont kaynaklarından yararlanması kabul edilmiş ve T.C. Ziraat Bankası'na bu maksatla orta vadeli reeskont limiti tahsis edilmiştir.

Orta vadeli zirai reeskont kredileri Yıllık Programlarda belirtilen tarım sektörü ile ilgili konularda teşvik belgesi alınması şartıyla kullandırılır donatım, verimi artırma ve iyileştirme tesis sahaları ile ilgili yatırım ve donatım kredilerine ait orta vadeli zirai senetler karşılığında avans verilebilir.

Avansa kabul edilecek senetlere ait vadeler T.C. Ziraat Bankası'nca birer yıllık eşit taksitlerle geri ödenecek şekilde hazırlanacak itfa planındaki taksit vadelerine uygun olacaktır. Senetlerin vadesi beş yılı geçmeyecektir. Bu senetlerin son ciranta T.C.Ziraat Bankası olması şartıyla (üretici veya kooperatif + banka) şeklinde iki imzalı olması gereklidir.

Orta vadeli zirai krediler tarım işletmelerini canlı ve cansız demirbaşla donatmak ve üretimi dolaylı veya dolaysız yönden etkileyen yatırım gereksinimini karşılamak amacıyla yöneliktir.

V.8. Yatırım Konusunun Devri İle İlgili Hususlar

Teşvik belgesinde belirtilen karakteristik değerlere ve tesbit edilen şartlara uygun olarak gerçekleştirilen yatırım konularının yurt içinde satışına veya yurt dışına ihracına (DPT) Teşvik Uygulama Başkanlığınca müsaade edilebilmektedir.

Bu durumda;

a) Yurt içindeki vadeli satışlarda kredi borcu ödeme planı çerçevesinde tasfiye edilmek üzere, satın alan firmasının muteber olması kaydıyla devredilmekte, peşin satışlarda ise borç tasfiye edilmektedir. Devir işleminde yeni bir teşvik belgesi aranmamaktadır.

b) Yurt içinde inşa edilen ve bir yaşını doldurmadan ihraç edilen gemilerin peşin satışı durumunda gemi bedelinin satın alan firmadan tahsilinde, vadeli satışlarda ise ödeme planına göre borç tasfiye edilmektedir.

c) İthal edilen yatırım konusu malların ihracında ise firmanın kredi borcu, ihracatın gerçekleşmesiyle tasfiye edilmektedir.

V.9. Teşvik Uygulamaları İle İlgili Belgeler

Tüm orta vadeli kredi istemlerinde; firmaca, (DPT) Teşvik Uygulama Başkanlığı'ndan alınmış olan "Teşvik Belgesi"nin ve ayrıca turizm sektörü projeleri için Kültür ve Turizm Bakanlığı'ndan alınmış olan "Turizm Müessesesi Kuru-

luş Belgesi'nin bir örneğinin Merkez Bankası'na verilmesi gerekir. Proje revize edilmiş ise Teşvik Belgesi'nin de revize edilmiş olması gereklidir.

Teşvik Belgesi bir uygulama belgesi olduğu için, teşvik belgesine bağlanmış yatırımlar kredi talebi halinde belgede belirtilen tüm teşvik tedbirlerinden yararlandırılırlar.

EK :

KREDİ İNCELEME RAPORU

Dosya No :.....

Bankanın Adı : Türkiye İş Bankası A.Ş.

A- FİRMANIN DURUMU

1- Firmanın Unvanı :Sanayi ve Ticaret Ltd.Şti.

2- Firmanın Merkezi: İstanbul

3- Uğraşı Konusu : Pamuk ipliği, örme kumaş, konfeksiyon
üretimi, ithalat, ihracat ve dahili
ticaret

4- Kuruluş Tarihi : 11.3.1985

5- Kayıtlı Sermayesi:TL. 450.000.000.- (30.4.1986 tarihi itibariyle

6- Ödenmiş Sermayesi:TL. 281.250.000.- (" " "

7- Öz Kaynağı :TL. 281.250.000.- (" " "

8- Sermayenin Dağılımı:	Paydaşlar	Bin TL.	%
		112.500	25
		112.500	25
		112.500	25
		<u>112.500</u>	<u>25</u>
	TOPLAM	450.000	100

9- Yöneticiler : Şirketin ortakları aynı zamanda yöneti-
minide sürdürmektedir.10- İstihbaratı : Firma yöneticileri istihbarat yönünden
olumlu bulunmuşlardır.B- KREDİ DURUMUİstenen Kredinin

1- Türü : Yatırım Kredisi

2- Tutarı : TL. 340.000.000.-

3- Verilebilen Tutar:TL. 238.000.000.- (İstem % 70'i)

4- Güvencesi : Taşınmaz mal ipoteği

5- Süresi : 5 yıl (2 yılı ödemesiz devre)

6- Kullanım Planı : İstemde bulunulan kredinin reeskont uy-
gunluğunun sağlanmasından sonra bir de-
fada kullanılacağı belirtilmektedir.

C- PROJENİN DURUMU

1- Yatırım Teşvik

Belgesinin Tarih

ve Numarası

:tarih vesayılı

2- Yatırımın Sektörü

: İmalat-pamuk ipliği, örme, konfeksiyon

3- Projenin Amacı ve

Üretim Kapasitesi

: Firma yılda 350 ton/yıl iplik, 320 ton/yıl örme ve 1.000.000 adet/yıl konfeksiyon üretimini amaçlayan yeni bir yatırım projesi hazırlamıştır.

4- Yatırımın Yeri

: İstanbul

5- Gerçekleşme Oranı

: % 26,5 (30.4.1986 tarihli hesap vaziyetine göre yapıldığı anlaşılan 216.053.000.- liralık harcama tutarının 813.878.000.- liralık sabit yatırım tutarına oranı)

6- Döviz Gereksinimi

ve Transfer Termin

Planı

: Teşvik belgesinde ve banka raporunda 932.000.-\$'lık dövize gereksinim duyulduğu belirtilmekte, transfer termin planından 210.618.-\$'lık makina ve donatımın dış alımının gerçekleştirildiği, kalan 485.000.-DM ve 777.000.000.-Lit'lik kısmın ise kredi temininden sonra akreditif açtırılarak transferlerinin yapılacağı anlaşılmaktadır.

7- Tanınan Teşvikler

: Firmaya yatırımları nedeniyle % 30 yatırım indirimi-% 100 gümrük bağışıklığı-vergi, resim ve harç istisnası gibi teşvikler tanınmıştır.

8- Projenin Termin

Planı

: Proje ile ilgili yatırım çalışmaları-
na 1985 yılı birinci yarısında başla-
yan firmanın tesislerini 1986 yılı
ikinci yarısında tamamlayarak işlet-
meye alacağı banka raporundan anlaşıl-
maktadır.

9- İstihdama Etkisi

: Projenin işletmeye alınmasıyla 200
kişiye istihdam imkanı sağlanacağı
banka raporunda ve teşvik belgesinde
belirtilmektedir.

10- Projenin Ödemeler

Dengesine Etkisi

: Teşvik belgesinde ve banka raporunda
projenin döviz gereksinimi 932.000.-\$
olarak belirtilmiştir. Tesisler tam
kapasite ile üretime geçtikten sonra
firmanın 5 yılda toplam 3.000.000.-\$
tutarında ihracat taahhüdü bulunmak-
tadır.

D- PROJENİN YATIRIM TUTARI VE FİNANSMANI

Projenin bankaca düzenlenen yatırım ve finansman tablola-
rı aşağıdaki gibidir.

1- Yatırım Tutarı

Bin TL.

- Bina inşaat

10.000

- Makina ve Teçhizat

İthal Makina 932.000 \$

606.008

Yerli Makina

25.000

- Diğer Yatırım Harcamaları

Montaj

40.000

İlk Tesis

15.000

Öngörülmeven Giderler

10.000

- Mehil Faizi

80.000

Sabit Yatırım Tutarı

786.008

2- Finansman Tablosu

	Bin TL.	%
- Özkaynaklar	446.008	56,7
31.12.1985 tarihindeki özvarlık	218.072	
1986 yılında yapılan sermaye tezyidi	225.000	
1986 yılında ayrılacak amortisman	<u>113.464</u>	
Özkaynak Toplamı	556.536	
Zarar	9.972	
Proje Dışı Yatırım	121.108	
Bağlı Kıymet Harcaması	10.000	
İşletme Sermayesi	39.445	
Proje dışı harcamaların ortak tevdiattan karşı-		
lanan bölümü	<u>(70.000)</u>	<u>/110.528</u>
Proje konusu yatırımın finansmanı için kulla-		
nılan Özkaynak fonları	446.008	
- Dış Kaynaklar	340.000	43,3
Türkiye İş Bankası Kredisi	340.000	
Sabit Yatırım Tutarı	<u>786.008</u>	<u>100,0</u>

Kredi talebine ilişkin dosyanın tetkik edildiği 17.6.1986 tarihli cari kurlarla dikkate alındığında projenin sabit yatırım tutarı;

	Bin TL.
- 17.6.1986 Tarihli Cari kurlarla akreditifi açtırılacak teçhizat	401.719
485.000 DMX310.34 TL. = 150.515	
777.000.000 LitX0,4520 TL. = <u>351.204</u>	
- Akreditifi açtırılan teç-	
hizat 210.618 \$	<u>142.159</u>
	643.878
Bankaca hesaplanan tutar	<u>/606.008</u>
Kur farkı	<u>37.870</u>

37.870.000.- Lira artmaktadır ancak, oluşan bu kur farkının 10.000.000.- liralık bölümünün öngörülme-yen giderlerle karşılanacağı varsayılırsa (37.870.000-10.000.000 = 27.870.000)

sabit yatırım tutarındaki artış 27.870.000.-lira, projenin gerçek sabit yatırım tutarı da (786.008.000 + 27.870.000) 813.878.000.- liraya ulaşmaktadır.

813.878.000.- Liralık sabit yatırım tutarı üzerinden Merkez Bankasınca düzenlenen finansman tablosu ise şöyledir.

3- Finansman Tablosu		Bin TL.	%
- Özkaynak		438.635	53,9
Kayıtlı Sermaye	450.000		
Bağlı Kıymetler	(11.365)		
Diğer Aktifler	8.270		
Gayri Maddi			
Sabit Kıymet	3.095 /		
Serbest Özkaynak	438.635		
- Yabancı Kaynak		375.243	46,1
Türkiye İş Bankası	340.000		
Reeskont(%70)	238.000		
Aracı Banka			
(% 30)	102.000		
Finansman			
Gereksinimi	35.243		
Sabit Yatırım Tutarı		813.878	100,0
Tesvik Belgesinde Öngörülen Ser.		30.000	
Genel Yatırım Tutarı		843.878	

E- FİNANSAL MALİ DURUM

1- Proforma Gelir-Gider İncelemesi

Firmanın proje konusu yatırımını 1986 yılı ikinci yarısında işletmeye alacağı varsayılarak düzenlenen tahmini gelir-gider tablosu aşağıdaki gibidir.

TAHMİNİ (Bin TL)						
	1986	1987	1988	1989	1990	1991
Net Satışlar	339.145	1.492.459	1.741.202	1.989.944	1.989.944	1.989.944
Maliyetler	349.120	1.356.790	1.531.293	1.710.721	1.710.721	1.710.721
Bilanço Kârı/ Zararı	(9.975)	135.669	209.909	279.223	279.223	279.223
(*) Vergiler %47,38 (%46 + SSDF)	-	12.946	55.526	132.296	132.296	132.296
Net Kâr/Zarar	<u>(9.975)</u>	<u>122.723</u>	<u>154.382</u>	<u>146.927</u>	<u>146.927</u>	<u>146.927</u>

2- Kredinin Geri Ödenebilme Olanağı (Bin TL)

- KAYNAKLAR	1986	1987	1988	1989	1990	1991
Net Kâr/Zarar	(9.975)	122.723	154.382	146.927	146.927	146.927
Amortisman	113.464	113.464	113.464	113.464	113.464	113.464
Toplam	103.489	236.187	267.846	260.391	260.391	260.391
- ÖDEMELER						
T.İş Bankası O.V.Kredisi (340.000)	-	-	97.143	97.143	97.143	48.571
Toplam	-	-	97.143	97.143	97.143	48.571
Serbest Fon	<u>103.489</u>	<u>236.187</u>	<u>170.703</u>	<u>163.248</u>	<u>163.248</u>	<u>163.248</u>

3- Projenin Rantabilitesi (Bin TL)

	1987	1988	1989
Bilanço Kârı	135.669	209.909	279.223
Sabit Yatırım Tutarı(Net)	586.950	473.486	360.022
Rantabilite(%)	23	44	76

Projenin rantabilitesi yıllar itibariyle artan bir seyir izlemektedir.

(*) Firma % 30 yatırım indiriminden yararlandığı için sabit yatırım tutarının % 30'unu oluşturan (813.878.000X% 30) 244.163.000.- Liralık kâr ile 1986 yılı muhtemel zararı toplamı olan 254.138.000.- liralık kâr kurumlar vergisinden muaf olmaktadır. Bu nedenle 1987 yılı kârının tamamı ile 1988 yılı kârının 118.469.000.- liralık bölümüne % 10,3 stopaj uygulanarak kurumlar vergisi dışı bırakılmıştır.

F- SONUÇ

Türkiye İş Bankası A.Ş. Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.'nin tarih ve sayılı teşvik belgesine bağlı olarak İstanbul'da gerçekleştirmekte olduğu yılda 350 ton/yıl iplik, 320 ton/yıl örme ve 1.000.000 adet/yıl konfeksiyon üretimini amaçlayan yatırım projesinin finansmanında kullanırlılmak amacıyla 340.000.000.- liralık yatırım kredisi reeskont uygunluğu isteminde bulunmaktadır.

Orta vadeli reeskont kredisi esas ve şartları uyarınca firma ile ilgili olarak bankaya 340.000.000.- liralık isteminin % 70'ini oluşturan 238.000.000.- lira için reeskont uygunluğu verilebilmektedir.

Yapılan inceleme sonucunda, yatırımını %26,5 oranında gerçekleştiren ve proforma gelir-gider tablosuna göre elde edeceği fonlarla borç taksitlerini ödeyebileceği anlaşılan firmanın senetlerinin orta vadeli avansa kabulü için T.İş Bankası'na 238.000.000.- liralık yatırım kredisi reeskont uygunluğu verilmesinin uygun olacağı görüşünde olduğumuzu sunarız.

(*) BİLANÇO (Bin TL)

FİRMA: Sanayi ve Ticaret Ltd.Şti.

<u>AKTİF</u>	<u>31.12.1985</u>	<u>30.4.1986</u>
I- Döner Değerler		
Para Mevcudu	23.871	43.884
Alacaklar	51.108	3.545
Stoklar	-	7.050
Diğer Döner Değerler	-	-
Toplam	74.979	54.480
II- Uzun Vadeli Aktifler		
- Bağlı Kıymetler		
İştirakler	-	-
Yapılmakta Olan Yatırımlar	149.226	216.053
Diğer Aktifler	795	8.270
Toplam	150.021	224.323
- Sabit Kıymetler		
Maddi Sabit Kıymetler	-	-
Birikmiş Amortismanlar	-	-
Maddi Sab.Kıy.(Net)	-	-
Gayri Maddi Sab.Kıy.	-	3.095
Toplam	-	3.095
AKTİF TOPLAMI	225.000	281.898
<u>PASİF</u>		
I- Borçlar		
Kısa Vadeli Borçlar	-	648
Uzun Vadeli Borçlar	-	-
Toplam	-	648
II- Özsermaye		
Kayıtlı Sermaye	225.000	450.000
Ödenmemiş Sermaye(-)	-	168.750
Ödenmiş Sermaye	225.000	281.250
İhtiyatlar	-	-
Karşılıklar	-	-
Geçmiş Yıllar Kâr/Zararı	-	-
Bilanço Zararı (-)	-	-
Toplam	225.000	281.250
Bilanço Kârı	-	-
PASİF TOPLAMI	225.000	281.898

(*) Firmaya ait bilanço ve hesap vaziyetlerinin Merkez Bankasında tahlile elverişli hale getirilmiş şeklidir.

SONUC

SONUC

Ülkemizde özel kesimde artmaya başlayan sanayi girişimleri sonucu ortaya çıkan sermaye şirketlerinin genellikle belli çevreler dışında halka kapalı oluşu, satışa sunulan menkul değerlere karşı halkın güvensizliğinin ve zarar etme kuşkusunun gidirilememiş olması, sermaye piyasasının gelişmesine olanak vermemiş, bu arada sürekli olarak yaşanan enflasyon, hızlı kentleşme, tüketimi kamçılayan reklamlar ve geleneksel bazı alışkanlıklar toplumun tasarruflarının mali araçlar yerine fiziksel değerlere yatırılmasına yol açmış, bu değerlere yönelmeyen tasarruflar ise ticari bankalar kesimine kaymıştır.

Mali kaynakların büyük bölümünün ticaret bankaları kesiminde toplanmış olması, buna karşılık sanayileşme için gerekli yatırım kredisi talebinin sürekli olarak artması ve kredinin maliyetinden çok bulunmasının önem kazanması, devletin konuya müdahalesini gerektirmiş ve 1970'li yıllarda selektif kredi politikası uygulaması çok boyutlu bir şekilde işletilerek Merkez Bankası'na sorunu çözümü ve yönlendirme imkanı sağlanmıştır. Kısaca, ülkemizde orta vadeli kredi uygulamasının Merkez Bankası kanalıyla yürütülmesinin temel nedeni, sanayi sektörünün orta ve uzun vadeli kaynak ihtiyacını karşılayabilecek bir kredi sisteminin bulunmamasıdır.

Merkez Bankasınca yürütülen orta vadeli kredi uygulamasının temeli, bir para politikası aracı olan mevduat münzam karşılıklarının "pasif rezerv sisteminin" aktif bir araç olarak kullanılmasına dayanmaktadır. Bu uygulama, ekonomideki para miktarının düzenlenmesine ilişkin bir aracın yatırımların finansmanı ve kredilerin sektörel dağılımının düzenlenmesi amacıyla kullanılması anlamına gelir ki bu durum, piyasadaki para miktarının artmasına yol açan bir unsur görünümü verebilir.

Söz konusu uygulamanın parasal artıştaki etkisinin ne olduğunu tam olarak ortaya koymak oldukça güçtür, 1970 yılında başlatılan uygulamanın Eylül-1986 tarihi itibarıyla 456,0 milyar liralık kredi fonuna ulaşması (Tablo: I) ve bu tutarın Ağustos-1986 tarihi itibarıyla 8509,8 milyar liralık(1) toplam kredi stoku içerisinde % 5,3 gibi bir oranda kalması parasal artış üzerinde çok fazla bir etkisinin olmadığını göstermektedir.

Yapılan uygulamanın enflasyonist bir etki yaratıp yaratmadığını ise, Banka Meclisince yıllar itibarıyla tahsis edilen orta vadeli kredi limitlerinin (Tablo: I) gözlenmesiyle sonuçlandırabiliriz. Tablonun incelenmesinden de görüleceği gibi, ülkemizde en yüksek enflasyon rakamlarına ulaşıldığı 1970-1980 döneminde yaratılan orta vadeli kredi fonu 15,0 milyar lira düzeyinde kalmış, bu dönemde yaratılan toplam 1447,7 milyar liralık(2) kredi düzeyinin % 1'ini oluş-

(1) T.C. M.B. İstatistik Değerlendirme Bülteni, Temmuz-Ağustos 1986 S.22.

(2) T.C. M.B. Üç Aylık Bülten, 1981-IV Ekim-Aralık.

turmuştur. Ayrıca, orta vadeli kredilerin ticari işlemlerin finansmanına yönelik olmadığını yatırım mallarının satın alınmasında kullanıldığını düşünürsek enflasyonist bir etkisinin söz konusu olamayacağı sonucuna varabiliriz.

1970 yılında başlatılan orta vadeli kredi uygulamasının geçen onaltı yıllık sonuçlarını tahlil ettiğimizde, kredilerin % 47,28'inin yeni yatırımlar için, % 39,96'sının da mevcut tesislerin donatım, tevsi ve modernizasyonu için kullanıldığını (Tablo : III), toplam kredi tutarının % 72,82'sinin sanayi sektörünce talep edildiğini, sanayi sektöründen sonra en büyük payın % 21,18 ile gemicilik sektörüne ait olduğunu (Tablo : II) görürüz.

Orta vadeli kredilerin bankalar itibariyle dağılımına baktığımızda ise (Tablo : IV), ticari bankaların % 79,22 oranına ulaştığını, yatırım bankalarının % 20,78 seviyesinde kaldığını görebiliriz. Bu sonuç, ülkemizde yatırım bankalarının yatırımların finansmanında henüz etkin bir rol oynamadıklarını göstermektedir. Orta vadeli kredilerin yıllar itibariyle dağılımını ele alırsak (Tablo : V), kredi taleplerinin siyasal huzurun temin edildiği 1980 yılından sonra yoğun olarak arttığı sonucuna varabiliriz.

Ülkemizde yürütülen orta vadeli kredi uygulamasının genel esasları, her yıl plan ve programlar dikkate alınarak düzenlenen yatırımların teşviki ve yönlendirilmesi ile ilgili tebliğ hükümlerine göre oluşturulmakta ve bankaların bu esaslar dahilinde özel sektörün orta vadeli kredi ihtiyacını

karşılması temin edilmektedir. Ekonominin ihtiyaçlarına ve kalkınma planlarının hedeflerine göre sürekli değişiklik ve gelişme gösteren bu sistemin, temel görevi para ve kredi politikasını kalkınma planı ve yıllık programlara göre yürütmek olan Merkez Bankası'nın uygulama alanından çıkartılması ve sermaye piyasasının gelişmiş seyri ile yatırım ve kalkınma bankalarının etkinliği dikkate alınarak bu sistem içine kaydırılması gereklidir.

Mevcut uygulamanın bir süre daha devam edeceği düşünülürse, sistemin daha iyi işleyebilmesi için gerekli olan düzenlemeleri şöyle özetleyebiliriz.

1- Yatırımların belirli bölgelerde yoğunlaşmasını önlemek ve bölgeler arasında dengesizliğin giderilmesini temin etmek için gelişmiş bölgelerdeki yatırımların kredilendirilmesinden kaçınılmak, gerice yörelerde yapılan yatırımlar için daha iyi koşullarla ve ucuz maliyetle kredi imkanı sağlamak.

2- Kredilendirmede kaynak israfını önlemek için, optimal büyüklükte olan ve gelişmiş teknolojiler kullanan projeler için daha ucuz maliyetli kredi imkanının geliştirilmesini temin etmek.

3- Merkez Bankası'nın kredi işlemleri reeskont sistemine dayandığı ve senetlerde müstakrizden başka aracı bankanın da imzası bulunduğu yani, aracı bankanın garantörlüğü dikkate alınırsa, kredi maliyetinin ucuzlatılabilmesi açısından krediye aracılık eden bankanın reeskonta sunduğu se-

netlerden başka ikinci bir teminat alınıp alınmamasının tercihini bankaya bırakmak, bu konuda mecburiyet aramamak.

4- Bankalara verilebilecek orta vadeli kredi limitinin tesbitinde (Bölüm V.1.8), bankanın ödenmiş sermaye, ihtiyat ve mevduatları toplamının 40 milyar (hariç) liranın üzerinde olan bankalarda % 10'unu, 40 milyar (dahil) liranın altında olan bankalarda % 15'ini geçemez kuralı uygulanmaktadır. Bu uygulama, % 15 oranından yararlanan bir bankayı 40 milyar lira limitini aşması halinde % 10 oranına geri çekmekte ve kullanabileceği toplam kredi limitinin azalmasına yol açmaktadır. Bu nedenle, mevcut uygulamanın 40 milyar (dahil) lira için % 15, aşan kısmı için % 10 oranının uygulanması şekline dönüştürülerek bankaların kullanabilecekleri kredi limitinin azalmasını önlemek.

5- Kredilendirilen yatırımların zamanında gerçekleştirilmesini temin için, firmaların yatırıma tahsis etmeleri gereken özkaynağı zamanında ve yeterli miktarda sağlayıp sağlamadıklarının aracı bankalarca takibi konusunda önlemler getirmek.

T. C.
Yükseköğretim Kurulu
Dokümantasyon Merkezi

TABLÖLAR

TABLO : I- T.C. Merkez Bankası Banka Meclisince Tahsis

Edilen Orta Vadeli Kredi Limiti

1970-30.9.1986 (Bin TL)

YIL	Sınai Orta Vadeli Kredi	Özel Orta Vadeli Kredi	Özel İşletme Kredisi	TOPLAM
1970	300.000	-	-	300.000
1971	250.000	-	-	250.000
1972	950.000	-	-	950.000
1973	2.400.000	-	-	2.400.000
1974	700.000	-	-	700.000
1975	900.000	-	-	900.000
1976	1.000.000	-	-	1.000.000
1977	2.500.000	-	-	2.500.000
1978	1.000.000	-	-	1.000.000
1979	1.000.000	-	-	1.000.000
1980	4.000.000	-	-	4.000.000
1981	25.000.000	14.500.000	-	39.500.000
1982	50.000.000	12.000.000	-	62.000.000
1983	50.000.000	14.500.000	-	64.500.000
1984	90.000.000	-	-	90.000.000
1985	170.000.000	-	-	170.000.000
30.9.1986	-	-	15.000.000	15.000.000
TOPLAM	400.000.000	41.000.000	15.000.000	456.000.000

Kaynak : T.C.Merkez Bankası Orta Vadeli Krediler Müdürlüğünce
Hazırlanan Haftalık Vaziyet Cetvellerinden Düzenlen-
miştir.

TABLO : II- T.C. Merkez Bankasınca Verilen Orta Vadeli
Kredilerin Sektörler İtibariyle Dağılımı
1970-30.9.1986 (Bin TL)

<u>Sektörler</u>	<u>Kredi Miktarı</u>	<u>%</u>
Turizm	16.238.000	2,95
Gemi İnşası	65.037.000	11,84
Gemi İnşa Tesisleri	4.239.000	0,77
Gemi Alımı	47.114.000	8,57
Uçak Alımı	85.000	0,02
Çekici ve Treyler Alımı	12.311.000	2,25
Maden	2.560.000	0,46
Sanayi	400.221.000	72,82
Zirai	<u>1.782.000</u>	<u>0,32</u>
TOPLAM	549.587.000	100,00

Kaynak : T.C. Merkez Bankası Orta Vadeli Krediler Müdürlüğün-
ce Hazırlanan Haftalık Vaziyet Cetvellerinden Düzen-
lenmiştir.

TABLO : III- T.C. Merkez Bankası Verilen Orta Vadeli
Kredilerin Kredi Türlerine Göre Dağılımı
1970-30.9.1986 (Bin TL.)

<u>Kredi Türleri</u>	<u>Kredi Miktarı</u>	<u>%</u>
Yatırım Kredisi	259.832.000	47,28
Donatım Kredisi	219.599.000	39,96
İşletme Kredisi	16.436.000	2,99
Özel Orta Vadeli Yatırım Kredisi	37.015.000	6,74
Yatırım Malları İmalatçı Satıcı Kredisi	2.750.000	0,50
Özel İşletme Kredisi	12.173.000	2,21
Zirai Kredi	1.782.000	0,32
TOPLAM	549.587.000	100,00

Kaynak : T.C. Merkez Bankası Orta Vadeli Krediler Müdürlüğün-
ce Hazırlanan Haftalık Vaziyet Cetvellerinden Düzen-
lenmiştir.

TABLO : IV- T.C. Merkez Bankasınca Verilen Orta Vadeli Kredilerin Bankalar İtibariyle Dağılımı
1970-30.9.1986 (Bin TL.)

Bankalar	Kredi Miktarı	%
Sınai Yatırım ve Kredi Bankası	15.034.000	2,73
Türkiye Sınai Kalkınma Bankası	73.241.000	13,32
Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası	15.662.000	2,85
Denizcilik Bankası	57.940.000	10,54
Etibank	12.127.000	2,20
T.C. Turizm Bankası	10.335.000	1,88
Sümerbank	917.000	0,17
T.C. Ziraat Bankası	17.609.000	3,20
T.Emlak Kredi Bankası	11.090.000	2,02
T.Halk Bankası	1.488.000	0,27
T.Öğretmenler Bankası	3.702.000	0,67
T.Vakıflar Bankası	24.132.000	4,39
T.İş Bankası	167.618.000	30,50
Yapı ve Kredi Bankası	48.491.000	8,82
Akbank	16.365.000	3,03
Türk Ticaret Bankası	5.501.000	1,00
Türkiye Garanti Bankası	5.496.000	1,00
Osmanlı Bankası	2.637.000	0,48
Pamukbank	11.607.000	2,11
Türk Dış Ticaret Bankası	4.909.000	0,89
Uluslararası Endüstri ve Ticaret Bankası	6.476.000	1,18
Şekerbank	1.343.000	0,24
Anadolu Bankası	18.606.000	3,39
Demirbank	20.000	0,00
Türkiye İmar Bankası	345.000	0,06
Egebank	369.000	0,06
Eskişehir Bankası	565.000	0,10
Türkiye Bağcılar Bankası	1.799.000	0,33
Türkiye Tütüncüler Bankası	3.235.000	0,59
Arap-Türk Bankası	1.196.000	0,22
İktisat Bankası	5.868.000	1,07
Citibank N.A.	3.543.000	0,64
Türk Ekonomi Bankası	321.000	0,05
TOPLAM	549.587.000	100,00

Kaynak : T.C. Merkez Bankası Orta Vadeli Krediler Müdürlüğünce Hazırlanan Haftalık Vaziyet Cetvellerinden Düzenlenmiştir.

TABLO : V- T.C. Merkez Bankasınca Verilen Orta Vadeli Kredi-
lerin Yıllar İtibariyle Dağılımı 1970-30.9.1986
(Bin TL)

<u>YIL</u>	<u>Sınai Orta Vadeli Kredi</u>	<u>Özel Orta Vadeli Kredi</u>	<u>Özel İşletme Kredisi</u>	<u>TOPLAM</u>	<u>%</u>
1970	-	-	-	-	-
1971	254.000	-	-	254.000	0,05
1972	820.000	-	-	820.000	0,15
1973	2.834.000	-	-	2.834.000	0,52
1974	1.153.000	-	-	1.153.000	0,21
1975	1.380.000	-	-	1.380.000	0,25
1976	2.563.000	-	-	2.563.000	0,47
1977	3.475.000	-	-	3.475.000	0,63
1978	3.503.000	-	-	3.503.000	0,64
1979	3.223.000	-	-	3.223.000	0,59
1980	6.459.000	-	-	6.459.000	1,18
1981	25.594.000	10.880.000	-	36.474.000	6,64
1982	60.382.000	12.845.000	-	73.227.000	13,32
1983	51.423.000	10.595.000	-	62.018.000	11,28
1984	71.858.000	90.000	-	71.948.000	13,08
1985	140.436.000	2.324.000	-	142.760.000	25,98
30.9.1986	<u>125.042.000</u>	<u>281.000</u>	<u>12.173.000</u>	<u>137.496.000</u>	<u>25,01</u>
TOPLAM	500.399.000	37.015.000	12.173.000	549.587.000	100,00

Kaynak : T.C.Merkez Bankası Orta Vadeli Krediler Müdürlüğünce
Hazırlanan Haftalık Vaziyet Cetvellerinden düzenlen-
miştir.

